

Georgii Gemisti Plethonis De Platonicae atque Aristotelicae philosophiae differentia, libellus

<https://hdl.handle.net/1874/437176>

u 6

GEORGII GE-
MISTI PLETHONIS DE
PLATONICAE ATQVE ARISTOTE-

lica philosophiae differentia, libellus,

E X

Graeca lingua in Latinam conuersus.

CVM praefatione de philosophiae usu ad cognitio-
nem rerum diuinarum accommodato,

AD Reuerendiss. principem, D. Othma-
rum, Abbatem Sangallensem,

AUTHORE

GEORGIO CHARIANDRO.

B A S I L E A E

per Petrum Pernam.

1574

GEORGII GE
MISTI PLETHONIS DE
PLATONICAE ATOVE ARISTOTE

Georgii Plethonis philosophi

B. 2.

Georgii Plethonis in Latinum

CVM praefatione philosophi ipsius de regimine
reipublicae in octo libris

AD ILLUSTRANDUM principium D. Othonis
II. Abbatis Salsburgensis

AUTHORIS

GEORGII CHRYSORODORIS

BASELAE

per Johannem Frobenium

1517

AD REVEREN-
DISSIMUM PRINCIPEM

D. OTHMARVM, ABBATEM SAN-
Gallenſem, in libellum de Platonica atq; Ari-
ſtotelica philoſophiæ differentia,
Præfatio.

*N*illus est mortalium princeps reuerendiſ-
ſime, ſano quidem vrentium iudicio, qui
non innato quodam inſitūq; ſapientia a-
more deſiderioq; teneatur, quod ipſum &
apud ethnicos Ariſtoteles indagator ſa-
pientia ſolertiſſimus, ideoq; præ cæteris om-
nibus philoſophi nomen adeptus, innuit conſirmatq; in ſuis li-
bris, ſed & Salomon ille, regū in Eccleſia decantatiſſimus, qui
non ſolum ſapiētiae amantiſſimus, ſed & ſapientiſſimus exti-
tit, idq; diuino oraculo. Nempe hic ſapientiam omnibus alijs
donis, quorum capax eſt natura humana, præferens, illam à
Deo opt. max. ſolam precatus eſt, eamq; ſibi diuinitus conce-
di ſerio rogauit. Sic enim quodam in loco Deum precatur.
Mitte illam de cælis ſanctis tuis, & à ſede magnitudinis ac
gloria tue, vt mecum ſit & mecum labore. Et alibi. Dabis
ſeruo tuo cor docile, vt poſſit diſcernere inter bonum & ma-
lum. Quam ſanè ob cauſam etiam ſectæ peripateticae princi-
pes patroniq; ſapientiam cum voluptate coniunctam, ſum-
mum conſtituiſſe bonum veramq; hominis in ea felicitatem
non male collocare videntur. Cæterum non quamcumq; ſed
eam duntaxat ſacri vates nos iubent amplecti ſapientiam,
quæ nobis ad timorem & cognitionem Dei, vel vt apertius
loquar, ad ſapientiam cælitus reuelatam iter quoddam præ-
monſtrat, ad eumq; ſinem collimat, vt Deum agnoſcamus, ce-
lebremus, illiusq; veneratione gaudeamus. Hunc nanq; Deus

P R A E F A T I O.

opt. max. homini finem constituit, eumq; ob hanc causam tanta arte condidit, tantaq; donorum varietate excellentiaq; exornauit, atq; in hoc mundi domicilium tum amplissimum tum pulcherrimū collocauit, ut creatorem agnosceret, honoraret, & perpetuis laudibus summa cum latitia prosequeretur. Nec sane alius sapientia scopus agnosendus, quam iste, ut omnē proinde debeamus repudiare scientiam, quaecumq; cognitionem & timorem Dei non promouet, adeoq; cum vna simplexq; sit veritas, vnā etiam solamq; illam amplecti sapientiam. Etsi verò animus noster mole impeditus terrestri, contagioq; peccati corruptus, rerum naturas penitus intraspicere, ipsasq; formas internas diiudicare non possit, noluit tamen nos Deus in vita esse prorsus otiosos, sed perpetuò exerceri, talentumq; cuiuslibet commissum in lucem proferri, ut tandē multis varijsq; in hac vita documētis expeditio res reddamur ad fruitionem perfectā illius contemplationis, quam in futura expectamus. Vita, ideoq; non prorsus nudi inueniamur, si cælestis illius sapientia vestimento indui cupiamus. Quod cum ita sit, nō possum non nefandam quorundam barbariem admirari, qui ventri abdominēq; seruientes, superbo fastu omnia sapientia studia fastidiunt contemnantq; hanc illis mente qua cæno intemperantia scatet, dictante siue ratiunculam, siue deceptiunculam, nihil posse in hac vita perfecte sciri, & nos cecutire in rerum etiam manifestissimarum contemplatione, ideoq; omnia esse incerta, & praesertim illa, quae iam retrò multis seculis non tam à viris maximis inuenta prolataq;, quam certis sensuum iudicijs experta probataq; sunt. Quāuis enim sint plurima ad quorū cognitionem nondū peruenimus, & vere sit dictum à The mistio, quod maxima pars eorum quae habetur ab hominib. minima pars sit eorum, quae nesciuntur, non tamen omnia ignoramus, nec brutorum duntaxat more res sensui subiectas aspicimus, imò beneficio diuini oris cuiusdam auræ in nobis, cuius nos non frusira fecit participes diuina benignitas,

subiecta

P R A E F A T I O

*Subiecta rerum formasq̄, quodammodo perspicimus atq; haec ab ipsis naturis sensui non subiectis discernere valemus. Impri-
 mis vero rerum naturalium cognitio ad salutarem iucun-
 damq; nos deducit rerum diuinarum contemplationem ap-
 prehensionemq; , ut ij quidē qui sapientiae studijs imbuti sunt,
 quadam de deo demonstratiuē scire possint, quae alij sola tan-
 tum fide cognoscunt atq; credunt, idq; multis de causis. Sunt
 namq; res illae diuinae admodum abstrusae, remotaq; à sensibus,
 & nostra mentis acies non statim à partu effulget, sed lon-
 gi temporis vtens progressu intellectū aliquem acquirit soli-
 diorem. Praeterea non pauca sunt, quin potius plurima, quo-
 rum cognitio requiritur, priusquam rerum diuinarum de-
 monstrationem quispian animo possit concipere, nec illa li-
 cet exiguo temporis spacio assequi. Adde, quod multi vitio
 defectuq; aliquo natura laborant, corpusq; obtinent vel debi-
 le vel deprauatū, cui diuinus inclusus animus suas vires ne-
 quit exerere, contemplandoq; ad scientiam aliquam altio-
 rem peruenire. Omitto iam, quod constat maximam homi-
 num partem occupari comparandis rebus vitae necessarijs,
 ideoq; ab omni abstrahi rerum diuinarum contemplatione.
 Quae sanè impedimēta si remoueantur ab animis hominum,
 tum certè abstrusam abditamq; rerum naturā contemplan-
 do ad aliquam rerum diuinarum cognitionem peruenient,
 & ex visibilibus, vt sacra loquitur scriptura, inuisibilem dei
 gratiam potentiamq; tanquam sensibus subiectam agnoscēt.
 An non enim, vt aliquo id ipsum declarem exemplo, mun-
 dum aliquando cepisse, nec ab aeterno extitisse praeter sacratis-
 simam fidei nostrae auctoritatem etiam rationes humanae cō-
 uincunt? Certè quidem si quis mundum facit aeternum, is
 vel deum esse, vel deo aequalem constituit, id quod prorsus ef-
 se absurdum, & à nemine sano concedendum nemo non vi-
 det. Idem quoq; , qui factum negat mundum, negabit interi-
 turum, nec hominem fatebitur bene appellari microcosmū,
 qui nimirum instar mundi non semper fuerit, nec perpetuū*

P R A E F A T I O

durare solet. Quid? quod ab illo, qui aeternum facit mundum, interrogabimus, cur nam per tot tamq̄ innumerabiliū seriem cursumq̄, seculorum non fuerit is cultus, quo iam utimur, cur non literarum vsus, quo solo memoria fulcitur aeternitas? cur quaedam nunc innotescunt, quae sit consentaneum, si mundus esset aeternus, retro tot infinitis saeculis, in vsu notitiamq̄, peruenire debuisset. Praeterea, quū constet diuina providentia mundum gubernari eademq̄, & fieri quae fiunt & destrui quae destruuntur, cerē non erit à ratione alienum, credere, eundem deum etiam hoc vniuersum fabricatum esse, ideoq̄, mundū ab aeterno non exiitisse. Et ipse tandem mundus, ut inquit Augustinus, de seipso testatur, quod factus sit. Ordinatissima namq̄, sua mutabilitate & mobilitate, & visibilium omnium pulcherrima specie, quodammodo tacitus factum se esse demonstrat, & non nisi à deo ineffabiliter ac inuisibiliter magno & inuisibiliter pulchro fieri potuisset proclamat. Eum igitur, qui mundum factum negat, oportebit fateri, deum aut esse rerum opificē aut nihil posse facere, quod sit summē excellens atq̄, eximium, id quod nemo qui mente consistat concedit, quin potius omnes naturali quodā instinctu deum omnipotentem asserunt. Iam si etiam hoc concedunt, ipsum summum & maximum esse artificem, oportebit cerē deinceps fateri ab eodem maximū pulcherrimumq̄, opus, quod animo cogitari aut vsquam inueniri possit, factū esse, & quodnam tandē erit illud opus? annōn mūdus? Quod si autē Peripatetico illi, mundū asserenti aeternum, hac magis esse siue dialectica siue probabilia viderentur, quā apodictica, siue scientifica, age cū illo argumentis à natura desumptis vltius conferremus. Ac primum quidem illud constat, non posse fieri ut sit aliquid aeternum, quod è principijs constatum est corruptioni obnoxijis, qualem esse scimus mundum, cuius partes assiduē mutantur, dum quaedam fiunt, quaedam intereunt. Nec refert quod quidam partem mundi nobilissimam, caelum nimirum, immortale faciunt, nulliq̄, dissolutioni subiectum

P R A E F A T I O

iectum. Eodem namq; modo etiam hominem quispiam appellabit immortalem, ob partem ipsius præcipuam, quam animum vocamus, omnisq; corruptionis experte constituimus. Omitto iam, quod multis, ijsq; indubitatis rationibus probari possit, non esse caelum corruptionis experte, ipsumq; etiam tandem uergerere ad interitum. Quod si quis fluxui instar mundum credit subinde fluere, partemq; huius quæ effluxit, à fonte quasi quodam perenni, semper restitui, is sanè nouum semper mundum constituit, & quem factum fuisse nolebat fateri, eundem iam infinities fieri cõcedit. Ut enim in eodem quidẽ aluco semper decurrit fluuius, sed aliam subinde aquam haurit, ita non eundem esse hodiernum mundum, qui fuisset heri, sed nouum subinde succedere, necessariò sequeretur. Aliam quoq; incurret ille absurditatem, qui mundum facit æternum. Animam pleriq; sana mentis inter Peripateticos fatentur esse immortalem, & item hoc, numero infinita dari non posse re ipsa siue actu. Mundo igitur constituto æterno, annon anima constituentur actu infinita? Siquidem anni iam præterierint infiniti, hominesq; numero infiniti mortui, quorum omnium numero carentium sunt anima actu superstites? At hic quidam huius absurdi vitandi gratia furiosa quadam impudentia, numero unicam esse animam rationalem in omnibus hominibus finxere. Hoc vero figmentum annon omnem prouidentiam atq; iustitiam dei tollit atq; extinguit? Hac namq; ratione homines numero non different, quorum nimirum unica esset forma, nec ulla superessent præmia recte factorum, nulla pœna male factorum, idemque esset Socrates quod Plato, nec melior bonus quàm sceleratus, sapiens quàm stultus, & sic deinceps. Id quod cum sit absurdum, illud item quod affirmabatur, unicam esse omnium hominum animam, absurdum esse necesse erit. Sed desino iam plures cumulare probationes, quibus mundus non esse æternus demonstretur. Addã potius adhuc unum, idq; breue exemplum, quo magis faciam plenum rerum naturalium cognitionem esse præuiam veri lu-

P R A E F A T I O

minis, per quam nimirum homo deducitur ad contemplationem sui creatoris. Hunc mundum itaque à deo regi, quae probet rationes, breuiter exponam. Ac primum quidem, quis non videt diuersa atque contraria per se coniungi atque ad unam aliquam formam reduci non posse, nisi alterius cuiuspiam opera auxiliis, intercedente conectantur? Iam vero mundum hunc ex tam diuersis contrariisque, videmus constare partibus, in quo nimirum frigida iunguntur calidis, humentia siccis, a liaque ex diuersis conflata naturis in unam formam conueniunt. Vnum itaque esse aliquem fateri oportet, qui tam diuersa copulauit, uniuert, atque coniunxit. An quis aspiciat tabulam diuersis pictam coloribus, variisque partibus constantem, & certum aliquem magistrum extare dubitet, qui tam scite illam finxerit? An quis intueatur pocula variis calata atque aspera signis, nec protinus exclamet, diuini opus Alcimedontis? Illud vero constat inter omnes, diuersa contrariaque suo quodam impetu dissolui atque disiungi ab inuicem, nisi sit aliquis à quo conseruentur. Idem itaque etiam mundo contingeret, quem in unam formam ex diuersis partibus compactum naturarum ipsa diuersitas inuicem discors dissociaret proculdubio atque diuelleret, nisi esset vnus, qui quod nexuit contineret. An vero aliquid carens gubernaculis certo atque regulari semper ordine moueri posset sua sponte? id quod fieri cernimus in mundo, cuius ordo tam certus procedit, ut eadem sint perpetuo vicissitudines dierum, atque notitium, commutationesque temporum quadripertite ad maturitatem frugum & ad temperationem corporum apta. Quid de sole dicam lunaque & ceteris stellis? quorum tam certi sunt motus, ut sol quidem orbem in XII. partes distributum semel quotannis perambulet tum recedens à nobis, tum accedens ad nos: luna vero accretione & diminutione luminis mirabili quasi fastorum notet & significet dies, ad eundem recurrens locum menstruo spacio, tum in eodem orbe quing. stella tam certo feruntur, ut eosdem cursus constantissimos seruent

P R A E F A T I O

uent disparibus inter se motibus. Qua quidem & alia innum-
 erabilia cum cernimus tam certum ordinem obseruare,
 tamq̄. dispositos motus locis, temporibus, efficiētia, spacijs, qua-
 litatibus retinere, possumusne dubitare, quin sit vnus, qui has
 mutationum varietates manens ipse moderetur & dispo-
 nat? His igitur & alijs qua hoc loco non possunt omnia enu-
 merari, humanis hoc est physicis argumentis quispiam mun-
 dum prouidētia dei gubernari probare posset, unde satis pers-
 picuum esse arbitror, sapientia studia, que philosophiam vo-
 camus, ad pietatem, rerumq̄. diuinarum cognitionem mul-
 tum conferre, ideoq̄. ab homine Christiano excolenda esse me-
 ritò atque amplectenda. Neque tamē philosophiam tanquam
 duces sequemur, quin potius illa tāquam ministra utemur,
 atque tum demum nos rectē philosophatos arbitrabimur,
 quando id philosophia ope ministerioq̄. tutabimur, quod sa-
 cris non repugnat literis, que sunt veritatis amusses. Ex quo
 sanē sequitur, genus philosophia Platonicum viro Christiano
 imprimis esse persequendum, quod nimirum inter alia ad
 pietatem maximē nos deducit, ad eamq̄. quam ex sacris scri-
 pturis hausimus veritatem quā proximē accedit. Annon
 enim Christiane religioni consentanea est illa Platoniorum
 de ideis disputatio? que maximē huc pertinet, ut ostendat
 deum esse huius mundi conditorem, certiq̄. ordinis, qui in ip-
 so conspicitur, authorem? Omitto iam illud, quod multi ferē
 eadem, qua de filio dei & verbo & constructione vniuersi à
 Christianis dicuntur, etiam Platonicos dicere arbitrantur.
 An non gratam de deo famam spargunt in disputatione de
 natura, quam dei esse voluntatem contendunt? in disputa-
 tione de cælo, quod per se esse mortale aiunt, sed propter presen-
 tiam animæ motricis immortale reddi? in disputatione de
 ente vniuoco, non equiuoco? imprimis autem, quando ani-
 mos esse immortales atq̄. diuinos tam crebrò tamq̄. copiosē
 inculcant? id quod maximum est nostra fidei fundamentū,
 Quæ quidem omnia illi à Platone præceptore ac magistro nō

P R A E F A T I O.

arripuerunt, sed hauserunt, quod non doceat Plato sed instituat, non instituat sed imbuat. Quapropter hunc diuinum, hunc sapientissimum, hunc sanctissimum, hunc Homerū philosophorum appellant, quos secutus etiam Cicero non eloquentiae solum, sed sapientiae quoque parens, eundem tantifecit, ut se sola huius autoritate frangi dicat, quamuis nullam Plato afferret rationem. Caterum hic non possum non mirabiles artium & philosophiae periodos commemorare. Neque enim etiam artes ipsa eodem semper in honore habentur, sed aliās magis vigent, aliās minus, & nunc illud nunc aliud floret philosophiae genus. Nostro igitur seculo genus philosophandi Platonicum ferè exoleuit, in scholis vero omnibus Aristotelica traduntur, unde accidit ut praeceptores & recta institutio ad Platonis philosophiam desiderentur hodie, quibus tamè omnino opus est volenti rectè ad istud philosophandi genus et cum fructu accedere. Sunt enim Platonica plerag, tam obscura, praesertimq, illa quae numeris & figuris sunt inuoluta, ut prouerbio locū dederint, quo aliquid dicitur, Numeris Platonis esse obscurius. Aetate vero Ciceronis cōtra accidit, qua nimirū pauci fuerunt, quibus philosophia peripatetica esset cognita. Omnes itaque scola tum Platonem legebant, disciebant, conuertebant, neglecto interim spretoque Aristotele, vel saltem secundas post Platonem partes obtinente. Sed hac hactenus. Ad te venio Princeps Reuerendissime, cui rationem instituti mei breuiter exponam. Cum ego commemoratas ob causas Platonis scripta & amem & admirari solem, non potui praetermittere, quin libellum de comparatione Platonis & Aristotelis Graecè conscriptum à Georgio Gemisto in Latinam transferrem linguam, quo & mihi redderem familiarem, simulq, alijs quibus lingua Graeca minus esset cognita, hac translatione prodessem. Neq, me operam perdidisse opinor, quod huius authoris opusculum in manus sumpserim, neq, alios, qui idem sunt lecturi, tempus inaniter contrituros existimo. Fuit enim Gemistus hic, vir in omni sciētiarū genere

P R A E F A T I O

*genere eminentissimus, cognomenq; Plethonis accepit, quasi
 Platonis, eo quod Platoni philosophorum principi proximè ac-
 cederet. Hanc igitur translationem T. R. patrocinio offerre
 volui, quod nimirum tum alias, tum praesertim nuper datis
 ad T. R. literis cognouissem T. R. tanto philosophiae, praeser-
 timq; Christianae, qualis est Platonica, amore teneri, tantisq;
 studiosos illius beneficijs prosequi, ut verè Mecenas eiusdem
 appellari possit. Præterea quod audiuissem T. R. locupletissi-
 mam omnium omnium lingua ac disciplina scriptorum biblio-
 thecam, in suo collegio instruere, undiq; conquisitis magna
 pecunia editis libris. Quamobrem facere non potui quin hoc
 stipatus munusculo T. R. iterum accederē, nec dubito quin
 hoc quoq; scriptum philosophi atq; mathematici præstantissi-
 mi T. R. eo sit cõplexura animo, quo Musas & optimos quos-
 que scriptores amplecti solet, suaq; bibliotheca ornamentum
 iudicare. Quod sane exiguum munusculum si T. R. eo quo
 non dubito animo susceperit, ipsumq; suo favore comple-
 etur, dabo certè manibus pedibusq; operam, ut maiora di-
 gnioraq; T. R. auspicio beneficioq;, ad manus T. R. perueniāt,
 bibliothecaq; tua inserantur. Quod superest, deum precor, ut
 T. R. diu seruet saluam atq; incolumem, quò possit literarum
 studia promouere ad nominis diuini gloriam aliorumq; ho-
 minum salutem. Basilea, die Laurentij, Anno 1574.*

T. R.

addictiss.

Georgius Charian-
der B.

GEORGII GEMI

STI, PLETHONIS ALIAS, DE

Platonica & Aristotelica philosophia differentia,

libellus in latinam linguam

conuersus.

Am Græci quàm Romani veteres, qui nostrum seculum antecesserunt, Platonem Aristotele multò præstantiorem fecerunt: nostri verò temporis homines & præcipuè maior pars eorum, qui ad occidentem habitant, reliquis sapientiores existimati, Aristotelem magis quàm Platonem admirantur, persuasi ab Auerroe quodam Arabe, qui maximam Aristoteli laudem tribuit, audetq; affirmare, illum suis libris sapientiam naturæ perfectissimè complexum esse. Et fuerit sane Aristoteles, vir magnus & incomparabilis, quod ad alia attinet, de quo tamen ipso non tam facile ferre sententiam ausim, at quod ad opinionem ipsius de animo, tam peruersi fuit ingenij, ut ipsum mortalem corruptibilemq; facere nõ vereatur. At qui huiusmodi ignorantie atq; insanie patronus fuerit, illumne alicuius egregij operis aut negotij iudicem arbitramur fore idoneum? Et non eodem modo insanire eum, quo Aristoteles, qui hanc sententiam tuetur? Non possum enim non veritatem fateri, & non reprehendere eum, qui antiquiores, antecessoresq; suos reprehenderit. Verum enimvero ne mihi quidem decorum videretur mutuis cõnicijs calumniatorẽ afficere, sed quoniam nostro etiam seculo, reperiuntur multi, qui Platoni palmam tradunt, nos quidem illis hoc instituto nostro gratificari, & alios nisi amore cõtentionis

labo.

PHILOSOPHIAE DIFFERENTIA

laborauerint, corrigere conabimur, paucis explicando differentiam doctrinae vtriusq; , Platonicae nimirum & Aristotelicae, & ostendendo, alteram ab altera non parum differre, in qua explicatione, non prolixis & contentiosis, sed vt decet, breuissimis vtetur demonstrationibus.

CAPVT I.

AC primum quidem, Deum, summum illum omnium principem Plato omnis intelligibilis, separataq; naturae, & per ipsam hanc naturam vniuersi caeli, conditorem constituit. Aristoteles autem ipsum nullius omnino rei conditorem facit, sed solius huius caeli, quod contemplamur, motorem. Quamuis autem quispiam putauerit sensisse ipsum, quod Deus sit conditor, cum tamen nullibi hoc aperte fateatur, malitiose profecto suam contexit philosophiam, maximū Dei opus dissimulans, id uero quod longè minus est, duntaxat celebrans. Sed fortasse dicet aliquis, quod Deum finem & finalem causam faciat: verum ne hoc quidem videtur omnino syncerè dixisse, neq; ita, vt Deo dignū fuisset, quandoquidem ipsum non naturae singulorum, sed motionis solius finem constituit. Iam vero si Deum neq; putauit conditorē esse huius vniuersitatis, ideoq; nec dixerit vllibi, hac sane ratione rursus adhuc deterior fuerit, vt qui nec dixerit, nec crediderit optimam philosophiae sententiam, nec tantum philosophiae, sed etiam omnium sapientiorū hominum. Caeterum nos demonstrabimus, ipsum etiā nō credidisse. Primum quidem, quod credibile non est eum, qui huius sententiae fuerit, tam arduum pulchrumq; dogma dissimulaturū fuisse, in omnibus omnino libris, quos scripsit, in quibus adeo prolixè & curiosè de foetibus & ostreis, alijsq;

DE PLATON. ET ARISTOT.

rerum naturalium causis disputat. Deinde, quod numerum etiam causæ generationis describit, nec tempus ullum nominat, sed causam tantum: imò eos reprehendit, qui ab eo dissentiunt, & absurdum, inquit, est, ac potius eorum vnum, quæ fieri nullo modo possunt, rerum sempiternarum ortum aliquem facere. Quo loco se manifestè prodit Aristoteles, sicut etiam fortasse alij, quod senserit posita causa generationis, necessario etiam sequi tempus eiusdem. Id quod Plato non fecit, qui in Phœdro quidem animam ponit ingenitâ, quod ad tempus videlicet attinet, in Timæo autem genitam, quod ad causam. Hinc itaq; apparet, quod non senserit, necessario statim sequi, vt si generationis causa adsit mox eadem incipiat. Verum enimvero quis dubitat Aristotelem nullam posuisse huius vniuersi generationem, quandoquidem sensit, ipsum esse sempiternum? Quod si autem generationem negauit, proculdubio etiam opificem siue conditorem exclusit.

Cap. II.

Præterea etiã illud de Deo Aristoteles absurdè, contraq; omnem rationem docuit. Cum enim orbem ceteros à mentibus quibusdam & essentijs separatis gubernari moueriq; censuisset, singulos distribuendo singulis, vnum quoq; summo illi rerum principi Deo orbem assignat, quem ab illo moueri existimat, tradens ipsi hac ratione partem quandam laboris, quem aliæ quoq; mentes post ipsum sustineant. Hoc verò quàm sit absurdum, inde aliquis animaduertat. Oportet ea quæ distribuuntur cum ijs quibus sunt distributa, quandam habere proportionem, si nimirum distributio illa iusta debeat iudicari, quemadmodum ipse etiam Aristoteles in libro suo de iustitia admonet. At qui

PHILOSOPHIAE DIFFERENTIA

qui apud ipsum omnes cœli orbis eandem inuicem obtinent substantiam. Omnes enim sunt corpora quædam nulli subiecta corruptioni, ex sententia Aristotelis: ijdemq; sempiterni tam ipsi quàm motus ipsorum. Hinc itaq; necessariò sequetur, etiam mentes illas separatas, inter quas orbis illi sunt distributi, eandem omnes inter sese obtinere substantiam, nullamq; ex illis sibi inuicem non esse æqualem: sed tantò duntaxat excellentiorem illam, quæ est senior, quantò assignatus ipsi orbis, reliquos orbis superat. Hæc autem quod nō sit præstantia Deo summo rerum conditore digna, nemini nō est notum, si quidem & Auicennas, licet Arabs & à vera religione alienus, absurditatem tamen huius opinionis animaduertit, & astrorum quidem atq; orbium cœlestium motum atq; gubernationē etiam ipse secutus quodammodo Aristotelem, separatis quibusdam mentibus attribuit, Deo autem supremo rerum præsidi neq; attrū aliquod seorsum neq; orbem vllum assignauit: sed vnum e numero omnium eximens, supremam illi cunctarum rerum attribuit excellentiam. Sed de his ista sufficienter dicta sunt.

Cap. III.

TRansseo autem ad illam entis æquiocationem, quam Aristoteles vt magnū quiddam existimatur inuenisse, & quæ ante ipsum nulli philosophorum in mentem venerit. Atqui si propterea quod hæc quidem magis, illa verò minus de ente participant, idcirco entia inter se æquiuoca esse existimat, non vtique rectè ratiocinatur. (Neque enim si albedo in lana sit minor albedine, quæ est in niue, idcirco albedo in lana ei quæ est in niue erit æquiuoca) neque si propterea, quod entium alia sunt priora, alia verò posteriora,

DE PLATON. ET ARISTOT.

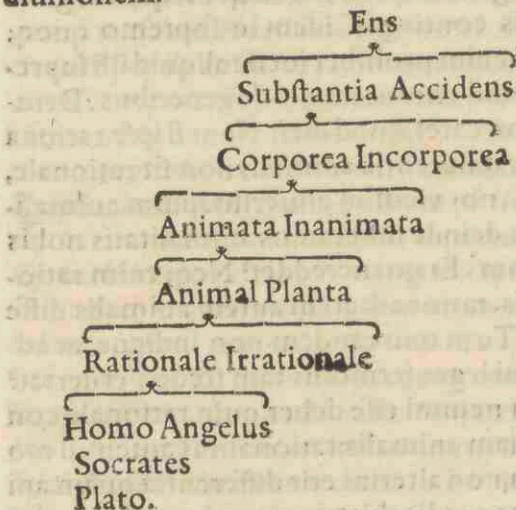
& hæc quidem secum trahunt altera, illa verò non trahunt. Accipiamus enim exempli gratia, numeros, inter quos etsi alij quidem sunt priores, alij autem posteriores, non tamen sunt æquiuoci inuicem : sed secundum eandem rationem omnes sunt numeri : ita elementa quoq; quæ sunt corpora antiquissima, ex quibus nimirum alia omnia constant corpora, priora suis sunt compositis, attamen tum ipsa, tum ea quæ ex ipsis constant, pari ratione sunt & dicuntur substantiæ, non sanè æquiuoca prædicatione. Nemo enim ad hoc vsq; tempus aliter sensit. Neq; sanè propterea, si aliud quippiam de ente prædicatur, sicut vnum, ens genus esse omnium negabitur, aut æquiuocum quiddam, dicendum erit. De homine nanq; prædicatur, quod sit risibile, neq; tamen propterea homo vniuersi rationem amittit, neq; singularium siue indiuiduorum, si non genus, attamen species, eaq; nullo modo æquiuoca, non dicetur. Quod si in specie hoc contingit, id ipsum certè etiam in genere continget. Eandem enim vtrunque habet rationem, vtq; species ad ea quæ sub ipsa continentur, refertur, sic etiam genus: præterquam quod species illæ quæ sunt infimæ, de infinitis prædicantur, suntq; multò plures: genera vero de finitis & diuisionem suscipientibus. Age vero etiam in genere aliquo, si quis dubitet, idem dispiciamus, & nunc verbi gratia accipiamus id quod animal dicitur. Si quis igitur animal non per sensibile definiuerit, sed per capax imaginum, distinguens ipsum à genere illorum quæ tertiam quandam, non animalium neq; fruticum, habere naturam dicuntur: ac deinde ipsi attribuat quod omni propriū est animali, vt videlicet gressibile appellet (faciet enim non male.) Hoc nanq; pacto animal de gressibili & gressibile de animali prædicabitur & nihilominus animal generis rationem habebit, illisq; præficietur, quæ sub ipso con-

PHILOSOPHIAE DIFFERENTIA.

continentur, nulla interim concessa æquiuoca nomi-
nis communione. At si quis, inquit Aristoteles, hoc
conuertat, & rationale non dicat animalis esse differen-
tiam, sed rationalitatem, vt ex hoc appareat vsum diffe-
rentiarum talem esse oportere, tum de rationalitate a-
nimal, neq; aliud vllum genus de vlla huiusmodi diffe-
rentia, prædicari non poterit. Quando igitur idem enti-
non cōtingit, (neq; enim inuenire licet aliquid, de quo
ens non prædicetur) id ipsum quoq; nunquam fuerit
genus. Primum igitur non est necesse, vt si quid in gene-
ribus subalternis contingat, idem in supremo quoq;
contingat. Nihil enim prohibet inesse aliquid illi supre-
mo peculiare, quod cæteris non insit generibus. Dein-
de mendacio non caret, quod dicit. Nam si ipse rationa-
litatem fingit, vt differentia animalis non sit rationale,
sed rationalitas, nos vicissim aduersus ipsum animalita-
tatem fingemus, deinde iubebimus animalitatis nobis
reddi differentiam. Et quam reddet? Neq; enim ratio-
nale animalitatis, rationalitatem autem animalis diffe-
rentiam faciet. Tum quis tandem non indignetur ad-
uersus ipsum, qui leges sermonis tam foedè peruertat?
Nempe dubium nemini esse debet, quin rationale con-
stituat differentiam animalis: rationalitas autem, si mo-
do sit differentia, non alterius erit differentia, quàm ani-
malitatis. Atq; ita prædicabitur omne genus de sua dif-
ferentia, quemadmodum etiam lex & ratio loquendi
docet. Quàm igitur inbecilles, nulliusq; momenti
sint Aristotelis rationes, quibus æquiocationem entis
conatur introducere, hætenus demonstrauius. Iam
vero ostendemus etiam fieri non posse, vt ens sit æqui-
uocum. Si namq; ab vno, eoq; summè vno, omnia exi-
stunt, licet sint plurima & innumerabilia, fieri certè nõ
potest, quin vnum quippiam & cōmune inuicem pos-
sident omnia. Illud vero quid aliud tandem fuerit nisi

DE PLATON. ET ARISTOT.

ens, & hoc ipsum non æquiuocum? quippe si æquiuocum erit, non amplius vnum fuerit. Affirmat autem quodam in loco etiam ipse Aristoteles, Entia in mala repub. nolle versari, & non esse bonum vt multi regant, sed vnum principem regemq; esse oportere: valde quidem ille piè & sapienter hoc verbis prædicās, at re ipsa malam in entia repub. ipse maximè introducens, vt pote qui ens in plura dispertiat, idq; vnum non esse patiatur. Talem autem ex his quæ diximus, formabimus diuisionem.

CAP. IIII.

INcurrit autem eandem ignorantiaē accusationem Aristoteles etiam hanc ob causam, quod simpliciter vniuersum minus facit particulari, dum singulares & indiuiduas essentias, primas & principales appellat, species autem & genera ipsarū secundas substantias, easq; primis inferiores ac minores. Atqui si substantia, vt ipse

PHILOSOPHIAE DIFFERENTIA.

ipse quoq; Aristoteles fatetur, maximè ens appellari meretur, eò quod pars vniuerso sit minor, eandem quoque in substantiæ ratione minorem inferioremq; oportet statuere. Quamuis si de eo loqueretur vniuerso, prout vniuersum sæpenumero solet accipi, tum à ratione illud quod dicit non esset alienum. Potest enim, idq; non rarò, vniuersum, rationem vniuersi amittere, cùm non omnem sed aliquem hominem, neq; omne animal, sed quoddam intelligimus. Nunc autem non de illo vniuerso, quod rationem vniuersi amisit, videtur sermonē facere, sed de simpliciter accepto vniuerso, & de simpliciter intellecta ratione generum & specierum: tali fortassis argumento adductus ad hanc sententiam. Esse enim hominem interdum quodam animali, & quodam homine Socratem præstantiorem. At vero de vniuerso rationem vniuersi retinente, non potest tale quippiam dici. Nam si nulla horum duorum est differentia, omnis homo & omnes homines: omnes porrò homines à singulis, ipsq; cunctis, hominibus nulla alia re differunt, quàm eo quod illi simul, hi vero seorsim accipi solent: quam tandem habebit rationem, vt indiuidui homines sint substantiæ omni homine principaliores, magisq; sint ac verius, quàm omnis homo, nisi sanè omnia quæ seorsim capiuntur sint principaliora ips, quæ simul & coniunctim? Atq; hoc quidem ex ipsius Aristotelis sententia non fuerit non probabile, propterea quod ille cum eo quod est vnum, libenter litiget, multum autem gaudeat diuisione entis atq; multiplicatione. Verumenimvero nobis hoc placere non potest, dum cogitamus etiam à Deo non alius hominis gratia vniuersam hominum naturam, sed vniuersæ hominum naturæ gratia singulos creatos conditosque homines: ipsamque hominum naturam vniuersæ ratione præditæ naturæ gratia extitisse,

DE PLATON. ET ARISTOT.

&omnino partem propter totum, non autem totum propter partem factum. Præterea scimus scientia partis, scientiam vniuersi multò esse præstantiorē, quemadmodum ipse etiam Aristoteles in libris de demonstratione, velut à seipso deficiens deflectensq; affirmat. Id quod probari defendiq; non posset, nisi totum siue vniuersum de ente magis participaret quàm pars, ideoq; ipsum esset præstantius. Sed non constat sibi ipsi Aristoteles diuersam nimirum hoc loco & in alijs secutus opinionem. Nos quidem haud vnquam eò adducemur, vt singularibus vniuersalia minora dicamus, donec non totū sua parte maius, sed partem suo toto maiorem videamus.

CAP. V.

HVic autem illud non est dissimile. quod idem Aristoteles ait, vniuersum materiæ, particulare autem formæ habere rationem. Contrarium enim omnino verum fuerit, siquidem vniuersum totum quippiam est, id autem quod in parte consideratur, pars: species vero ipsa omnino in toto magis, quàm in partibus existit. Et vniuersum quoq; magis est & verius ipso actu, quàm id quod in parte spectatur. Vniuersum nanq; si vniuersali ratione de ipsis rebus accipiatur & ipsum actu est, & ea omnia, quæ in parte spectantur, actu continet, coercetq;: vniuersum vero ipsum in seipso non vt vniuersum cõtinet, sed quoad ex illo solummodo aliquid sibi competit. Arq; vniuersum quidem, perfectum quiddam est: id vero quod in parte consideratur, imperfectum.

PHILOSOPHIAE DIFFERENTIA.

CAP. VI.

Neq; illud ab eodem rectè dicitur, quod sensibile sensu ipso possit esse prius & antiquius: qua opinione id tollitur, quod omnino rectè se habet, nullamq; parit dubitationem, ea nimirum quæ ad aliquid dicuntur, & mutuam habent inhærentiam, simul esse necessariò. Si nanq; hoc dicit, tanquam nullo vnquam futuro sensu, tum quanam quæso ratione poterit sensibile aliquid eius esse diciq;, quod ad eum sensum referatur, qui neq; nunc sit, neq; in posterum futurus vnquam iudicetur? Sin autem tanquam aliquando futuro sensu, tum patet quod futurus expectetur is, qui possit esse. Itaq; tum sensibile ipsum, potentia erit sensibile, & ad sensum referetur, qui etiam non sit actu sed potentia: tum sensus quoq;, qui est potentia referetur ad sensibile non actu sed potentia existens. Actum autem alterum altero prius non est, antequam ambo actu existant. Atq; hoc modo nullũ dari potest sensibile, quod sensu prius sit & antiquius.

CAP. VII.

Alia quoq; ab eodem tollitur notio, quam alioqui omnes & rectè quidem amplectuntur, & sic habent: quod contradictio nunquam possit simul vera reperiri. ille vero è diuerso contendit indefinitam contradictionem veram simul posse deprehendi, quod tamen manifestè à ratione abhorret. Neq; enim indefinita negatio, vnquam determinatam ad partem, sed semper ad vniuersum relatam denotare potest negationem: quum contraria assertio semper de parte intelligatur.

Atq; communis quidem apud omnes loquendi ratio idem etiam demonstrat.

DE PLATON. ET ARISTOT.

CAP. VIII.

EST præterea aliud axioma, quod sic habet: Conclusionem semper imitari eam ex præmissis, quæ Minor appellatur: eam verò quæ partem respicit esse minorem vniuersali, negatiuam item affirmante, præterea necessaria minorem simplicem, & simplici contingentem. Ipse vero Aristoteles ex duabus præmissis, altera necessaria, altera simplici, necessariam ait fieri conclusionem. Atqui si medium illud est, quod primum terminum extremo connectit, non utiq; aliter ipsum poterit illi cōnectere, quàm ea ratione, qua primus extremo coniunctus est. Quocirca si ille quidem ad alteram necessariam habet rationem, habebit etiam hic ad extremum eandem rationem, ideoq; necessaria duntaxat ex illis educetur conclusio. Sin autem idem medium non necessariò cum alterutro terminorum coniungatur, tum ne primus quidem cum extremo poterit coniungi necessariò. Atq; hæc quidem Aristotelis pronuntiata sunt huiuscemodi.

CAP. IX.

VENIO iam ad ea, quæ in libris de anima, non rectè docuit. Platonicus itaq; illud quidem supernaturale vnum, simpliciter vnum faciunt, vsque adeò vt subsistentiam, potentiam, & actum ipsius à se inuicem non discernant. In alijs vero, quæ post & infra ipsum sunt, formis & mentibus, non eodem modo tria illa vnum esse arbitrantur, sed actum quidem à subsistentia, potentiam verò non omnino ab actu discernunt: eò quòd mentes illæ siue formæ cum sint immobiles, nihil quicquam potentia, sed ea omnia reipsa & actu semper habent præsentia, quæ sibi insunt. At in anima tria hæc, subsistentiam, potentiam & actum om-

PHILOSOPHIAE DIFFERENTIA.

nino distinguunt, eò quod ab vna cogitatione ad aliam mouetur: humana vero anima etiam ex intelligente fit non intelligens, aut ex non intelligente intelligens, ideoq; non semper, aut non omnem actu sed potius potentia habet rerum cognitionem. Aristoteles porrò animam facit immobilem, & sanè si intelligit mobilem, quod ad motum localem, tum rectè dicit: si verò simpliciter, quod ad omnem motum (neq; enim hoc ille plane admodum explicat) non amplius rectè. Quomodo enim illa ab vna cogitatione ad aliam videbitur subinde mutari, aut (quod Aristoteles de humana mente concedit) ex non intelligente intelligens, & è contra fieri, si immobilis intelligatur? Sed relinquamus ista, & reuertamur illuc, vnde digressi sumus. Ac Platonici quidem has faciunt diuisiones. Aristoteles autem nulla omnino vtitur distinctione, sed omnem mentem sua ipsius subsistentia simpliciter actum esse affirmat. Quomodo vero in humana mente id verum esse defendet, quam ponamus non intelligere neque agere? Neq; enim iam amplius secundum ipsum mens manebit, si actus nimirum & essentia vnum idemque sunt: imò essentiam vnà cum actu amittet, ipsaque morietur: reuiuifcet autem, quando rursus intelligens fiet. Sed iam manifestè apparet, Aristotelè incautè admodum hoc de animo pronunciaffe.

CAP. X.

Quomodo autem illud non male ab eodem dictū & in quo à seipso omnino discrepat? Nempe concedit ille, sicut apparet ex libris ipsius de generatione animalium, nostro hoc corpore esse humanam mentem antiquiorem, postea vero eos infectatur, qui

DE PLATON. ET ARISTOT.

recordationes quasdam esse, disciplinas aiunt, & quod discere nihil aliud sit quàm reminisci. Si namque hoc corpore antiquior est animus, quid prohibebat ne cogitaret, ne cerneret, ne cognosceret, antequàm corpus ingrederetur? Quod si cogitabat, cernebat, cognoscebat, quomodo in prima sua in corpus nostrum ingressione, illorum oblitus, postea vero recipiens eadē quæ antea sciuit, non reminisci dicatur?

C A P. XI.

Reprehensione non caret etiam illud inter cætera. Quamuis enim ille mentem humanam nulli corruptioni obnoxiam, nec non sempiternā esse affirmasset, tum in libris, quos de anima scripsit, tū in illis quos vocant metaphysica, non tamē postea in Ethicis ullam immortalitatis animorum videtur facere mentionem, quæ vna res maximum ad virtutis commendationem pondus attulisset. Cæterum hoc ipso illud longè deterius estimari debet, quod nullum homini iam defuncto attribuit bonum, quo fruatur post mortem. Ita nimirū se ipsum sedulò obseruat Aristoteles, ne suis dictis contrariam inferat orationem. Si namq; immortale quippiam possideat homo, quod post obitum remanet, id vnum certè, & maximè & verissime ipsummet oportet esse hominem. Quomodo igitur ipsi ex hac vita emigranti nullum restabit bonum? imò contrarium eueniet, vt nimirum post eius, quod in ipso mortale est, depositionem, beatus & melius viuendi facultatem adipiscatur. Quam ob causam etiā Alexander ille Aphrodisiensis, deducto ad suam improbitatem fermone illo, inde occasionem sumpsit, vt diceret, ab ipso quoq; Aristotele animæ humanæ immortalitatem esse negatam. Atq; de his quidem hætenus.

PHILOSOPHIAE DIFFERENTIA.

C A P. XII.

Placet autem etiam quaedam ipsius de virtutibus disputationes paucis attingere, atque planum facere, quam etiam in his sermonibus à veritate alienam sequatur opinionem. Virtutes ait ille esse mediocritates, vitia autem extremitates: vbi nimirum mediocritates intelligit passionum, quae sunt in animo, & contra in vitijs earundem extremitates. De quo autem mediocritatis genere interim loquatur (Est enim multiplex mediocritas) vtrum videlicet de ea quae in qualitate, vel ea quae in quantitate consistit, ille non satis aperte explicat: nisi quod ex paucis quibusdam ipsius verbis, quae alio in loco fecit, id ipsum possit animaduerti, vbi nimirum vitio vertit, si quis fulmina & terramotus non metuat. Ex quo apparet illum non timenda & timenda non qualitate metiri atque distinguere, sed magno & paruo, quod est, quantitate. At Platonici non ita, nec alij quidem qui recte accuratius examinant, sed omnem quidem turpitudinem esse timendam, siue magnam siue paruam, quicquid vero turpe non sit, non timendum existimant, atque ita qualitate, non quantitate timenda & non timenda metiuntur. Proinde non esse dignos metu terramotus & fulmina, si quidem haec vitio careant, nec peiorem faciant hominem. Et quomodo tandem stultitiae non tribuatur, si quem terreant fulmina, idque non ob hanc duntaxat causam, quod turpe non sit ferri fulmine, atque hoc modo mortalem vitam commutare (neque enim hoc ipsum etiam in nostra situm est potestate, vt sic nobis vel laudi vel vitio tribui possit) sed etiam quod haec ipsa res primum quidem ex illarum rerum sit numero, quae rarissime contingunt: quae autem eiusmodi sunt, extrema est stultitiae illa expectare & metu illorum terreri, deinde quod aliquis formidans, non magis liberatus

DE PLATON ET ARISTOT.

quàm is qui non formidat. Atque ingruentem quidem qui metuit tempestatem vel hyemem, is seipsum aduersus illa quadam ratione munire potest, & qui bestiam aliquam pertimescit, tuendi fortasse seipsum facultatē habet. At quem fulmen terret, is omnino timore afficitur, quo prorsus affici nō deberet. Præterea illud quoq; silentio præterire non possum. Cùm bonum & sapientem virum contrarijs agitari animi affectibus nihil prohibeat, dum fidit modo, modo metuit, dum cupit modo & rursus cōtemnit, turpi tamen re & non turpi, item bona & non bona, illa omnia mettentem, ex hoc sequetur, etiam eum qui hæc omnia contraria facit, quiq; sit vitiosissimus, nihilominus in mediocritate quadam etiam ipsum consistere. Aristotele interim omne vitium in solis extremis collocante, & is quidem, qui omnia cōcupiscit tam ea quæ oportet, quàm illa quæ non oportet, nunquam idcirco quòd ea concupiscit quæ oportet, vitiosus fuerit, neq; is qui omnia cōtemnit, ea nimirum quæ & quando oportet contemnere. Atq; ita horum quidem vterq; semiuitiosus quodāmodo fuerit. At ille omni ex parte vitiosus siue vitiosissimus, bonoq; ac sapienti maximè contrarius appellandus erit, qui illa quidem, quæ oportet concupiscere, contemnat, quæ vero oportet contemni concupiscat: vt hac ratione eū qui vtriusq;, n̄s q; contrarijs affectibus sed male vititur, vtrunq; esse dici sit necesse, & ipsum nimirum in mediocritate quadam sua consistere, & simul bono ac sapienti viro maximè contrarium. Atq; de his quidē hæctenus.

C A P. XIII.

IN sua vero de fine vltimo disputatione, quomodo reprehensionem non incurrit, vbi non eximium illud ac verè pulchrū, quod à virtute proficiscitur, sicut omnes sapientiores, sed voluptatem summum constituit bonum,

PHILOSOPHIAE DIFFERENTIA.

bonum, illam verò intelligens contemplatiuam? Atqui si voluptas, ea ratione, qua est cōtemplatiua, summum fit bonum, quandoquidem voluptas bonum est quatenus est contemplatiua, certè contemplatio per se simpliciterq; fuerit summum bonum, siue voluptas illam sequatur, siue non. Sin autem contemplatio sit bonum, quatenus suauitatem siue voluptatem quādam habet adiunctam, tum voluptas rursus simpliciter summum erit bonū, siue contemplando, siue aliud agendo ipsam consequamur. Vtraque autem ratione contemplatiuā voluptatem & quatenus est cōtemplatiua, & quatenus est voluptas, esse bonum neutiquam fieri potest, nisi intercedat aliud quoddā vnum, quod huic vtriq; cōmuniter adhaereat. Illud nanq; summū bonum simplex atq; vnum esse oportet, & quod desuper ad nos, ab illoque summè vno atq; bono quod omnem superat naturam, peruenerit, tum eius beneficio omnia reliqua, quæ nimirum illud participant, bona dici merentur. Nos igitur ipsum honestum siue pulchrum, illud esse dicimus, cuius etiam dum contemplatio fit particeps & bonum & voluptas & quidquid aliud efficitur. At videtur Aristoteles eam ob causam uoluptati coniunxisse contemplationem, vt voluptatem nimirū nobis propriam, nostrum esse bonum ostenderet, quemadmodum etiam contemplationem opus esse maximè nostrum. Oportet nanq; summum illud bonum, non solum esse bonū, sed nobis quoq; accommodaris, & ad nos referri, si tale debeat iudicari, quod sit votis dignum præ ceteris omnibus, & maximè à nobis eligendū. Qua in re profecto ille non admodum diuersam ab Epicuro tuetur sententiam, qui etiam quodam in loco voluptatem summam facit bonum, eamq; intelligit, quæ in animo consistit. Nempe apparet ipsum Aristotelem etiā Epicuro vberissimam præbuisse occasionē, vt suam de voluptate sen-

DE PLATON. ET ARISTOT.

tentiam audacter in medium afferret, tuendamq; susciperet. Nos itaq; breui quadam ratione ostendemus voluptatem illam Aristotelicam non esse summum bonum. Quippe nos ipsos tum maximè sentimus illam ex contemplando capere voluptatem, quando aliquid ex obliuione in memoriam reuocatum contemplamur. Quæ autem iam longo tempore animis concepimus, complexiq; sumus, ex illis non eodem modo capimus voluptatem. Quod si iam voluptas summum sit bonum, illudq; quod suauius est & iucundius, melius sit & magis expetendum altero, quod minus habet suauitatis et iucunditatis, necesse erit etiam illam rerum ex obliuione in recordationem reuocatarum contemplationem & meliorem esse & magis expetendam altera illa, in qua quis perpetuò sciens persisterit ac perseuerarit. Iam igitur omnibus sanæ mentis hominibus diiudicandum relinquimus, vtrum illud magis quàm hoc sit amplectendum, & quòdnam ex duobus illis sit præferendum. Atq; de his quidem hæcenus, quæ videlicet ad disputationem Aristotelis de moribus pertinet, vbi sanè etsi plura sint, quæ reprehensionem mereantur, ista tamen modo sufficiant. Neque enim nostri est instituti omnia commemorare, in quibus Aristoteles errauit, sed principalia duntaxat & maxima, præsertimq; illa, in quibus non exiguo sed longo interuallo Platonem relinquit, ab eoq; multum dissentit.

C A P. XIII.

Dicamus iam aliquid etiam de cælo & quinto corpore, quod Aristoteles primus effinxit. Quatuor esse in hoc conspicuo siue cælo siue mundo prima & antiquissima corpora, tam superiores omnes philosophi, quàm Platonici vno ore affirmant, ignem, aerem, aquam, terram. Atq; ex his quidem ignem & terram sibi inuicem esse

PHILOSOPHIAE DIFFERENTIA.

esse maximè cōtraria, eò quod ignis est leuior, propter raritatem, & summum obtinet locum, terra autem grauiſſima propter densitatem, ob quam omnibus alijs est ſubiecta elementis: aerem uero & aquam in medio amborum, propter & raritatem & densitatem, mediam ad utrunq; habere rationem. Eodem autem etiam modo, quod ad motum attinet, latrone & quiete inuicem diſtingui, ac ignem quidem rursus & terram ſibi inuicem maximè eſſe contraria, aerem uero & aquam, medio ad utrunq; loco ſe habere. Si itaq; terra ſit immobilis, ignè necesse erit perpetuò moueri: & præterea, ſi terra quidè ſit immobilis, tum aqua mouebitur quidem, ſed minus quàm aer, qui tãtò magis mouebitur quàm aqua, quantum ille quod ad motum, à ſupremo ſuperatur igne, què idcirco in perpetuo eſſe motu fatendum erit. Quod ſi perpetuò mouetur, circularem utiq; habebit motum. Id nanq; quod rectà mouetur, nō poteſt mobilem poſſidere naturã. Quieſcit enim tandem aliquando, quod rectum habet motum. Aether itaq; & omne ſupremũ corpus, ipſumq; quod ita proprie nominatur coelũ, talem habebit naturam, quam nuper diximus. Iam uideamus, quib. Ariſtoteles nixus rationibus cōtra nos nouũ illud quintum corpus effinxerit. Videmus, ait, ignem rectum habere motum, coelum autem circularem. Quapropter ignis diuerſam à coelo obtinebit naturam. At, reſpondeo, uideamus etiã terram quandoq; moueri, & recto quidem motu, idipſum autem tum cōtingere, quando in alieno conſiſtit loco. Quamprimum itaq; eò peruenit, quò pertinet, tum quieſcit, nec amplius mouet, tanquã ad hoc ipſum illius magis ſit comparata natura. Quid igitur mirũ, ſi ignem etiam, quando in alieno fuerit loco, recta ferri quandoq; uideamus, eodè nimirum motu, qui ſit omnibus hiſ corporibus cōmunis, quæ ſi alieno conſiſtant loco, recta feruntur, quò poſſit

DE PLATON. ET ARISTOT.

videlicet ille quoque quàm citissime ad suum peruenire locum, quem ipsi natura destinavit, & postquam in illo iam versatur, in orbem moueri, tanquam ad hoc ipsum comparatus magis? Cur itaque quintum illud corpus effinxit, cuius si quæpiam forte particula in alieno consistat loco, quem motum habebit? num ibidem etiam in orbem vertetur? an vero rectà ascendens ad proprium tendet locum? Sed ista, inquit, omnia quatuor corpora cùm sint secundum partes dissolutioni obnoxia, neq; vllum ex ipsis omnino à corruptione sit immune, necesse erit quoddam etiam existere corpus, quod sit corruptionis prorsus expers, idq; ipsum erit cœlum. Hoc verò Platonici iam non amplius concedunt Aristoteli. Negant enim per se, suaq; vi ac natura immortale esse vllum corpus, nempe quod videant non posse fieri, vt id sit immortale, quod est diuiduum, certisq; constat partibus, suaq; natura potest dissolui, quale est corpus omne. Quæ vero corpora ipsi arbitrantur esse immortalia, illa non ex sua natura esse talia sentiunt, sed propter animæ præsentiam reddi immortalia contendunt. Atque illi quidem, qui stant à partibus Platonis, in ea sunt sententia. Rectius autem fecisset etiam Aristoteles, qui ipse quoque eiusmodi corpora constituit esse animata, si animæ hanc præstantiam assignasset, & non corpori, nec ipsum per se suaq; vi immortale nouo quodam modo finxisset.

CAP.

PHILOSOPHIAE DIFFERENTIA.

CAP. XV.

Risum quoque nobis facit Aristoteles, quod astra quidem cōcedit esse animata: id quod alicubi affirmat, dicens se eodem loco astra, quo animalia habere: eadem verò postea per se esse immobilia existimat, & motis duntaxat orbibus, quibus sunt infixi, moveri. Quo posito, quæso, qualémnam animam inesse ipsis existimabit, si nimirum omni tempore maneat immobilia? num eam fortassis, qualem ostreis & conchis attribuere solemus?

CAP. XVI.

Iam vero etiam solem non naturæ caliditate, sed motu calorem terris impertire affirmat, lunam vero negat similiter motu calefacere. Quàm vero hoc absurdum est? Etiam si enim lunæ motus sit tardior motu solis, ipsa tamen sidus est nouissimū, terrisq; familiarissimum. Solent vero ea corpora, quæ virtutem habent aliquam ad agendum, proximè magis illam exerere, vt ita oportuerit etiam istam motus tarditatem minori distantia compensari, lunamq; similiter atque solem calefacere, si nimirum res ita haberet, vt motus potius quàm caliditas astrorum calorem efficeret. Sed iam demonstratum, quod temerè & inconsultò præter aliorum opinionem, quintam naturam coelo attribuerit.

DE PLATON. ET ARISTOT.

CAP.

XVII.

NEq; illud silentio præterire possum, quod idem Aristoteles in naturali auscultatione omnino male docet, vbi, Absurdum est, inquit, non existimare id quod fit, fieri propter aliquid, nisi videas id quod mouet siue efficientem causam, cœpisse consilium. Est enim, ait, perspicuum, quod ars quoque mouens ea, quæ fiunt ex ipsa, non capiat consilium. Etenim si esset in ligno ars, exempli gratia fabricandi naues, quomodo est in ijs quæ natura fiunt, ars faceret similiter atque natura, nec caperet consilium. Ad quæ nos breuiter respondemus, interrogando, quanam ratione ars posthac appellari possit, ea, quæ non consulit nec deliberat de operibus? An aliquid aliud artem magis constituit, quàm capere consilium? quod sanè si quis ab arte exceperit, nullo modo artis appellationem retinebit. Quomodo autem etiam ad aliquem finem tendet, eumq; assequetur, vel ars, vel natura si nulla adsit mens, quæ prius capiat consilium, & finem illum in seipso conceperit? præterea si ars, teste etiam Aristotele, imitatur naturam, profecto ipsam non oportebit ab arte superari, sed id quod maxime artem constituit, naturæ multò prius & excellentius inesse oportet. Quod si aliquid etiam in arte apparet, quod non deliberat, vt est instrumentum, aut minister, ibi sciendum, non in illis artem sed in architecto sitam esse. Ita quoque si quidquam in natura rationis experts conspiciamus, non vtique in illo naturam, quæ opus efficit, collocamus. Est enim natura, Dei lex & institutum. Atqui Dei lex & institutum ratione non caret. Verum enim verò mihi videtur, Aristotelem in libris suis tum alios antiquiores, tum maximè Anaxagoram imitatum esse. Ille nanq; mentem quidem initio orationis suæ huic vniuerso præfecit, in progressu vero

PHILOSOPHIAE DIFFERENTIA.

vero eiusdem, nullam prorsus illius facit mentionem, sed ad pietatem potius, qua Deus omnino negatur, defleat. Eodem modo etiam Aristoteles deos quidem aliquos facit huius cœli præsidēs, maxima autem parte suorum operum prorsus nullam videtur diuinitatis memoriam retinuisse, sed ad illam potius Anaxagoræ impietatem quoad eius fieri potest, declinasse. Id quod de Platone dici non potest, ipsum fecisse, vel in alijs disputationibus, vel in hac ipsa, quam nunc oratione tractamus. Ille nanq; duas facit artes, vnā quidem diuinā, alteram vero humanā appellans, quarū vtraq; mente consilioq; vtatur: ac humanæ quidem omne factitium opus: diuinæ autem, ea quæ naturaliter fiunt, adscribit. Optime autem etiam Pindarus dixisse videtur, qui Deum præstantissimum artificem appellat.

CAP. XVIII.

TRanseo autem etiam ad illud, quod in Metaphysicis omnium pessime dixit. Cùm enim esset quæstio, vtrum omnia necessariò fiant, aut fierent aliqua, quæ non fierent necessariò: Et ij quidem, qui necessariò omnia fieri statuerent, duobus proloquijs demonstrare id ipsum conentur, inter quæ primum est hoc, quod omne quod fit, ab aliqua causā necesse sit fieri: alterum verò istud, quod omnis causā quæ aliquid facit, id ipsum & necessariò & certa finitaq; ratione faciat: ibi sane Aristoteles quum videret, si duo hæc concedantur, sequi infallibiliter, vt omnia quæ fiunt in rerum natura, ea ex necessitate quadā proficiscantur, ne hoc ipsum concederet, alterum contradictionis membrum assumit, quasi satis firmum, & concedit, aliqua eorum quæ fiunt, necessariò fieri, atq; ita ad alterum axioma progreditur, & illud quidem, quod omnis cau-

DE PLATON. ET ARISTOT.

sa quidquid illa facit & necessariò & certò facit, nò tollit. Hoc nanque proloquio iam ante abusus fuit in disputatione de sempiterno motu, quem vtiq; manifestissime subuertisset, si illud hoc loco negasset. Deflectit igitur ad alterum, & affirmat, aliqua eorum quæ fiunt, sine causa fieri, tollens hoc modo notionem, quam nullus vnquã vel sapiens vel plebeius pro incerta ambiguaue habuit, præterquam, vt apparet Aristoteles. Atqui etiam ipse Aristoteles statuit, omne quod mouetur, ab alio moueri. Ego uero hoc ipsum axioma, quæcunq; videlicet mouentur, ab alio moueri, propter illud alterum valere magis, quàm ipsum per se existimauerim. Cùm enim omne quod mouetur, inde fiat siue existat, vnde ipsum mouetur (singuli enim motus quodammodo producantur in eo, quod mouetur) omne autem quod fit, id fiat à causa aliqua: sequetur inde, quod etiam omne quod mouetur, ab aliqua causa necesse sit moueri. At ille posito hoc pro confirmato, aliquarum scilicet rerum causam esse nullam, nihilominus tamen illud adhuc firmum fore opinatur, quod ab aliquo, quæcunq; mouentur, moueri sit necesse. Nec animaduertit, quod sublata aliquarum rerum quæ fiunt causa, etiã opinio quæ habetur de Deo, debilior imbecilliorq; fiat. Manifestum est enim, quod quidam propter hanc notionem, quæ habet, nihil sine sua causa fieri, præcipuam & vulgatissimam de Deo sententiam amplectantur. Nam quando videntur aliqua, quæ fiunt in hoc mundo, eaq; manifestas non habent causas, tum homines, qui omne quod fit, ab aliqua causa fieri compertum habent, ad naturæ diuinæ cognitionem feruntur. Oportebat autem demonstrare, ô Aristoteles, qualenam sit illud, quod sine causa fieret, neq; ita simpliciter rem affirmare. At dicit fortasse aliquis deliberationem esse ex eo genere, id quod ipse
Aristo-

PHILOSOPHIAE DIFFERENTIA.

Aristoteles in libris de interpretatione videtur dicere, Videmus nanq; ait, principium futurorum cum à deliberatione, tum ab actione ipsa existere. Sed in eo planè errat. Neq; enim deliberatio est principium futurorù, tametsi aliquando sit causa. Eius autem rei, de qua deliberant homines, ipsa neutiquam principium est deliberatio: quandoquidem huiusce ipsius aliæ apparent priores & antiquiores causæ, ea videlicet quæ nos circumstant negotia. Id quod inde liquidò patet, siquidem nisi nos aliqua circumstet negotia, de quibus consultandum videtur, nos nunquam deliberaturi essemus. Sed transeamus, ipsiq; Aristoteli hoc dogma relinquamus. Iam vero sublato hoc axiome, omnium rerum esse aliquam causam, Aristotelem nihilominus sibi ipsi esse contrarium ostendemus. Nihil ille arbitratur ex potentia in actum erumpere, nisi alius quidam antecedit actus, qui latentem occultamq; illam vim siue potentiam ad effectum siue actum impellat, & promoueat. Hoc ipsum axioma in disputatione de sempiterno motu vsurpans, & alterum illud, omnè causam necessariò agere, id quod agit, sempiternitatem motus conatur demonstrare. Proinde si quid fiat ex ijs, quæ fiunt, id ipsum ex potentia aliqua in lucem produci necesse erit: in quam porrò nunquam produceretur, nisi alius quidam antecedit actus, qui talem mutationem efficiat. Quem utiq; etiam generationis cuiuscunq; rei authorem & causam constitui oportet. Atq; hoc modo nihil vnquam inuenietur, quod sine causa fieri dici possit. Quibus demonstratis apparet euidentissimè, Aristotelem in eo opere, quod de ijs quæ res physicas consequuntur inscribi solet, inter alios multos, quos congregit errores, in hac re turpissimè
lapsus esse.

DE PLATON. ET ARISTOT.

CAP. XIX.

NEq; illud sapientiæ cuiusquam habet speciem, quod idem Aristoteles in Physicis docet, vbi motum non concedit esse duplicem & æquiuocum, alium quidem actiuum qui est in mouente: alium vero passiuum, qui est in eo quod mouetur. Atqui, cùm sint potentiæ circa motum duplices, vna quidem motiua, quæ est in eo quod mouebit, alia autem passiuæ, quæ est in eo quod mouebitur, oportet profecto etiã actum constitui duplicem, qui vtriq; potentiæ correspondeat, motiua quidem potentiæ, actiuum motum, alteri autem quæ moueri idonea est, passiuum. Sed timuit ille, ne hic actiuus motus, motus cum sit, aliquando non moueatur. At timuit ille, quod minimè timendū fuisset. Quid enim prohibet actiuum illum motum & eum qui mouet, nō moueri? cùm is qui mouet, quandoq; sit immobilis. De passiuo enim motu palàm, quod ipsius non sit eadem ratio. At de actiuo illo ne affirmetur, nihil impedit. Ac in his quidem Aristotelis ignorantiam deteximus, non omnia tamen, sed maxima & præcipua exponentes, in quibus à Platone & ijs qui Platonem sequuntur, discedit.

CAP. XX.

Discrepantia Aristotelis & Platonis in ijs, quæ ad formas & species sempiternas attinent.

Reliquū iam est, vt de speciebus sermonem institua-
mus, de quibus maxima solet cōtentio moueri. In
his vero nō quidem Platoni cōsentiemus, sed Aristotelē
etiam

PHILOSOPHIAE DIFFERENTIA.

etiã hac in parte male contradixisse, & in alijs quidem
sycophantã agere, in alijs vero non id conficere quod
voluit, demõstrabimus, idq; nobis vitio vertendum nõ
erit: siquidẽ etiã in prioribus sunt aliqua, vbi Platoni nõ
cõsentientes, nihilominus Aristotelẽ ipsum à seipso dif-
fidere ostendimus. Ac primum quidem illud reprehē-
sione non caret, quod manifestè veritati repugnat, vbi,
post Socratem ait, primos extitisse, qui sermonẽ de spe-
ciebus in scholas philosophorum introduxerint, Plato-
nem nimirum intelligens. Certum autem est etiam Py-
thagoræos, qui ante Platonem vixerunt, de hac re disse-
ruisse: sicut ex eo opere Platonis, quod Timæum Lo-
crum nominat, apparet. Ibi nanque hoc cœlum ille ex
intelligibili exemplo deducens, alterius mundi, quem
idanicum vocat, imaginem facit. Atq; hoc quidem est
huiusmodi. In eo autem quomodo nõ infert iniuriam?
Cum Platonici suas illas species, rebus sensui subiectis
non synonymas, sed æquiuocas esse velint, ipse præter
illorum opinionem & voluntatem synonymas cona-
tur ostendere: idq; hoc modo. Ait enim, non eam ob
causam, quod illę sunt sempiternæ, hæ verò corruptio-
ni subiectæ, non ambas esse synonymas: siquidem etiã
longi temporis albedo, eadem sit nihilominus & vniuo-
ca albedini vnius diei. Rectè sanè õ Aristoteles, si albe-
dini vnius diei, alia quidem, at finitam tamen illa etiam
quodammodo habens subsistentiam, & propterea cum
altera comparari idonea, sit synonyma, eodem etiã mo-
do mortale immortali, cui illud nullo modo compa-
rari potest, erit synonymũ. Et quãnam quæso fronte ta-
lem nectis conclusionem? & vnde didicisti comparabi-
lia cum incomparabilibus cõferre, illa que his similia
facere, vt sic deinceps id quod comparabilibus accidit,
existimes incomparabilibus item contingere? Enimue-
ro si quispiam tuas illas leges non audiisset, quas ipse

DE PLATON. ET ARISTOT.

in analyticis de ratione demonstrandi tam curiosè præ-
 scripsisti, non quidem existimatio mentem obreperet
 tam frigidè tamq; peruerse reipsum conari hæc demon-
 strare, de quibus iã differimus. Nos vero scimus certò,
 ab illis, qui species amplectuntur, species non synony-
 mas sed cognomines siue æquiucas rebus sensui sub-
 iectis & existimari & appellari. Cæterùm ostendemus
 nullo modo esse cognatas siue synonymas, eiusdemq;
 prorsus naturæ, ex ijs principijs, quibus illi vtuntur. In-
 telligibilia nanq; illa, rerū sensui subiectarum tanquam
 imaginū exemplaria faciunt. Imaginem autem quānā
 quis ratione exemplari cognatā siue vniuocam esse exi-
 stimauerit, nisi forte idē etiam statuā Lyfandri cognatā
 siue vniuocā Lyfandro, & Herculis statuā Herculi syno-
 nymā appellet. Verūenimvero his Aristoteles vtitur ra-
 » tionibus, & sic inquit, Secundū nanq; rationes, quæ ex
 » sciētijis, species erūt omnium, quorū scientiæ sunt, secun-
 » dū vero vnū in multis, & negationū. At secundū quod
 » intelligitur q̄piā, eo corrupto, etiā corruptibiliū. Hęc
 quidē obscure quodāmodo dicta sunt ab Aristotele. O-
 portet itaq; nos prius explicare illa, quæ ab ijs dicuntur,
 qui species constituunt, atq; sic deinceps Aristotelis mē-
 tē planam facere. Illi itaq; formarū siue specierū au-
 thores patroniq; aiunt: quòd si rationes rerū sensibus
 subiectarum ita animo concipiantur, vt illas animus
 scientia contineat, tum rationes illæ accuratius se ha-
 bent, perfectiusq; in seipsis cōsistunt, quā in rebus se
 habēt, quæ sensu percipiūtur. Perfectius itaq; illud atq;
 accuratius non à rebus sensui subiectis obtinebit ani-
 mus, quod quidem non est in ipsis, neq; rursus id quod
 alibi nusquā existat, animus ex seipso concipiet. Neq;
 enim solet animus id quod nusquā est, aliqua ex parte
 concipere: si quidem mendaces opinionēs tum conci-
 piuntur, quando non ea quidem, quæ non sunt sed

PHILOSOPHIAE DIFFERENTIA.

ea quæ sunt alia alijs non rectè coniunguntur. Hinc igitur sequi aiunt, vt ab alia quadam adhuc præstantiore & perfectiore natura, perfectius illud earum rationum, quæ in rebus sensui subiectis sunt, animus adipiscatur. Iam aduersus hæc Aristoteles inquit, si secundum rationes, quæ ex scientijs, vtpote ex ijs, quæ sunt perfectiores, quàm ex quæ sunt in rebus sensui subiectis, oportet esse species siue formas, tum erunt etiam formæ omnium rerum, quæcunque scientia continentur. At secundum quod intelligitur quippiam, quod iam interierit, si modo animus id quod non existit non concipiat, intelligatue, erunt etiam singulorum corruptibilem propriæ formæ. Quod sequitur in verbis Aristotelis, vbi dicit, secundum vero vnum in multis, & negationum, hunc habet sensum. Aiunt qui Idæas defendunt, non posse fieri, vt multis vnum & idem quippiam habentibus, illud idem sua sponte & temere contingat. Neque enim posse fieri, vt aliqua aut semper, aut vt plurimum fortuito quodam casu eundem seruent ordinem. Oportet itaque singulis per se & non per accidens vnum atque idem quippiam commune obtinentibus, vnum quippiam eximium atque selectum præesse, quod multis illud vnum atque idem impertiat. Aduersus hæc Aristoteles, & secundum vnum, inquit, in multis, & negationum. Quippe si secundum id, quod vnum quippiam insit exempli gratia multis hominibus, humanitas videlicet, oportet vnum quippiam eximium constituere, quod illis hanc humanitatem impertiat, oportebit etiam vnum quippiam esse, quod omnibus non hominibus, rationem eam, qua non sunt homines, largiatur. Etenim etiam illi vnū quippiam habent cōmune, vt sint non homines, quem admodum illi qui sunt homines humanitatem cōmunem obtinent. Hactenus itaq; Aristoteles. Nos vero operæ precium nos facturos arbitramur, si priusquam.

DE PLATON. ET ARISTOT.

ad ipsius rationes respondeamus, explanemus primū, qualēnam & cuiusmodi esse suas species siue formas existiment illi, qui ipsas constituunt, quibus expositis tandē Aristotelicis opportunē occurremus rationibus. **M**ac nanque ratione apertissimē conuincemus illum in quibusdā quidem calumniatum esse, in quibusdā vero non id conficere, quod optabat. Illi itaque qui idēas defendūt, aiunt deum illum Opt. M. qui summa quadam excellentique bonitate est præditus, immediatum non esse huiusce cœli opificem, sed prius alterius cuiusdam naturæ atque essentiæ, quæ & cum ipso maiore habeat cognationem, & quum sit sempiterna, semper eadem, similiq; ratione se habeat. Eundem itaq; illum deum non per seipsum, sed per illam iam productam siue essentiam siue naturam huiusce cœli fuisse fabricatorē: atque illam quidem essentiam in vnum intelligibilem mundum coagmentant, quē Locrus ille Timæus idanicum appellat, ac si dicat, specialem, vel exemplarem, qui nimirum ex omnibus, h̄sq; multifarijs sit constructus speciebus, quas etiam mentes vocant. Toti vero huic intelligibili mundo vnam quandam perfectissimā præficiunt mentem, cui post illum omnis boni auctorem atq; fontem deum, secundas in gubernatione imperioq; vniuersi partes ascribunt. Hanc porro mentem illo per seipsum intelligibili speciali mundo vsam, hoc nostris cōspicuum oculis cœlum, mundumq; sensibus subiectum fabricatum esse. Esse itaq; hunc sensibus patientem mundum illius intelligibilis simulachrum atq; imaginem, nihilq; ex h̄s, quæ causis suis indigent, tam in toto quàm in partibus existere, quod non ab illo altero ortum trahat: causis vero indigere, quæcunq; existant in rebus, quæq; fiant: at priuationes & frustrationes, & quidquid deniq; ad id quod nusquam est, recidit, nullam omnino causam postulare, imò potius defectu causæ

PHILOSOPHIAE DIFFERENTIA.

causæ cuncta eiusmodi cōtingere: neq; item negationes. Nam quod causa contrariæ affirmationis desit, ex eo vno oritur negatio. Neque etiam, quæ per accidens hic contingunt, eorum vllam prorsus illic causam haberi. Siquidē eiusmodi plurium causarum concursu hic eueniant, quarum vnaquæq; illuc sit referenda: atque illic nihil esse prorsus, quod sit causa rerum contingentium. Sed nec infinitarum rerum priuatas singulasq; illic inueniri causas: eorum nanq; omnium, quæ hic ad infinitatem quandam recidunt, vnicam illic esse speciē, quæ causæ rationem obtinet: quandoquidem ea, quæ illic sunt, infinitatis eius, quæ ad quantitatem refertur, omnino sint expertia, imò etiam summus ille deus, qui omni essentia ac natura superior est ac sublimior, ab omni prorsus multitudine abhorreat, nempe qui vnus sit exquisitissime. Huic vero intelligibili mūdo siue apparatui suam quidem iam inesse multitudinem, sed finitam tamen, & quæ nullo modo infinita possit appellari, siue potentia, siue actu. Id quod in conspicuo, sensibusq; subiecto hoc mundo aliter se habet, qui infinitatem iam quādam, quatenus illam complecti potest, innatam habet propter materiam, cui propria quadā ratione infinitas quādam adhæret, quam ipsam materia quidem non aliunde quàm illinc traxit, sed illic tamen infinita non existit, neq; enim etiam rerum irrationalium, quæ hic habentur, species illic irrationalis habetur, vel rerū hic mobilium, species illic mobilis: quamuis essentiarum, quæ ita hic appellantur, & eorum quæ essentijs per se adherent, & habitudinum, illic sint & species & exemplaria. Habitudinum quidem, propterea, quod illa quoque, quæ illic habentur nullam non habeant inter se habitudinem atque conuenientiam: Earum igitur quæ illic sunt, habitudinum, has alteras, quæ hic sunt, oportet esse imagines atque simulachra. Illo-

DE PLATON. ET ARISTOT.

rum vero quæ per se essentijs adhærent eam ob causam, propterea quod non sine suis adiunctis atque attributis ea quoque quæ illic sunt intelligantur. Nam in illo vno, quod & omnem excedit essentiam & vnum est exquisitissima ratione, neque essentiam, neque attributum, neque actum, neque potentiam discerni. In formis autem atque mentibus illis, de quibus sermonem facimus, quæ illi summo non sunt pares, attributa quidem ab essentia distingui, potentiam vero ab actu nequaquam. Sed in his quæ hic habentur naturis cuncta illa à se inuicem separati, atque ad illam superiorem, hanc quoque proximam, quæ fuit in mentibus, distinctionem accedere. Vt iam hoc pacto, quæ illic sunt, medio quodam modo se habeant, inter illud summum atque supernaturale vnum, & hæc quæ hic apparent sensibus patentia. Iam igitur quales & cuiusmodi esse species siue formas, ij existiment, qui eas constituunt, exposuimus summatim, & quàm fieri potuit breuissime. Nunc restat vt ijs occurramus objectionibus, quibus Platonicos oppugnat Aristoteles. Secundum nanque rationes, inquit, quæ ex scientijs, species erunt omnium, quorum scientiæ sunt. Siue scientiæ sint eorum, quæ semper sunt per seipsa, siue rursus sint eorum, quæ per seipsa alijs adhærent, minime sanè verebuntur ij qui species constituunt affirmare, quin horum omnium non sint species, non tamen similiter omnium: sed eorum quidem, quæ hic in species finitas diuiduntur, singulas esse in singulis generibus species, eorum vero, quæ ad infinitatem quandam iam recidunt, vnam duntaxat in omnibus infinitis. Quàm primum enim, exempli gratia, omni qui hic est, numero propter infinitatem, vnam quæ illic est formam præficiunt, quæ & sit vnica, & singillatim comprehendat omnia, quæcunque numero, qui hic

PHILOSOPHIAE DIFFERENTIA.

hic est, distinctim & per se contingunt. Eadē quoque est ratio eorum, quæ circa nostras magnitudines dimensionesque accidunt, vt illic forma magnitudinis sit vnicā eaque indiuidua. Ab illis porro formis animum nostrum illuminatum numeros mathematicos & magnitudines mathematicas explicatius intelligere, quæ sint vmbrae quædam & simulachra intelligibilium, illaque ab his ita representari, vt ab his quæ in aquis sunt simulachra atque vmbrae rerum sensui perceptibilium, ipsa referuntur sensibilia. Ita quoque, quæ ab hominibus manu possunt confici, ea dicunt in forma hominis illic singillatim comprehendi, vnde opifices animo alia alios concipere, & singulorum instrumentorum species prius intellectu ipso in seipsis informare, deinde rebus ipsis, quæ sensu percipiuntur, manum accommodare. De his autem, quæ per accidens eueniunt, si etiam sit scientia quæpiam, quandoquidem eiusmodi plurium causarum concursu accidunt, quarum rursus vnaquæque illuc refertur, animum nostrum illinc etiam accepto lumine eiusmodi scientiam adipisci. Hæc itaque respondent ad ea, quæ Aristoteles obijcit de varijs scientiarum rationibus. Ad illud autem quod inquit, (secundum vero vnum in multis & negationum,) nihil necessarium concludi respondent. Illam nanque hominis speciem, quæ illic existit, quibuscunque ea seipsam impertiuerit, illis nimirum causam fore, vt sint homines: quibuscunque autem seipsam non impertiuerit, ea omnia in diuerso genere relinqui, vt nimirum non sint homines. Denique ad illud, quod ait, Ac secundum quod intelligitur quippiam, eo corrupto etiam corruptibilium: respondent, vnam illam speciem, quæ omnibus corruptibilibus in vna eademque idea præest, non minus sufficere ad vnum quoduis prius non existens,

DE PLATON. ET ARISTOT.

nunc demum in lucem producendum, quàm etiã corruptio quouis eorũ, quæ quotidie dissolutioni sunt obnoxia, ad renouãdam in animis aliquid de ipso cogitantium, eiusdem imaginem. Hæc itaque ñ, qui species constituunt, eiusmodi argumentis, quibus Aristoteles ipsos oppugnat, respondebunt, persoluentque, in quibus nihil nõ conueniens, nihil non suæ ipsorum doctrinæ consentaneum proferent. Sed iam ad ea, quæ sunt digna memoratu, deinceps transeamus. Præterea accidit, vt non binarius sit primus, sed numerus. Atqui, inquit, quid prohibeat, quo minus numerus, qui illic est, tum sit singularis tum ipso binario prior existat? binarius autem sit primus nostri huius numeri, qui dilatari potest? Ait item, si species per accidens non participantur, essentiarum duntaxat erunt species. Ita quidem, respondebunt illi, si omnia aut essent essentiæ, aut per accidens essentijs adhærerent, tum vero locum aliquem fortasse haberet id quod profers. Nunc autem cum in rebus existant aliqua, quæ etiam per se essentijs inhærent, quanti demum momenti erit tua illa ratio? Tametsi enim eorum, quæ per accidens eueniunt, vnumquodque ñs quibus proximè continetur, non adsit per se, non tamen ab ñs, quæ per se existunt, est prorsus diuersum: siquidem eiusmodi omnia plurium caussarum concursu eueniant: quarum vnaquæque per se facit, quidquid facit: neque vero talia, quæ ex huiusmodi causis procedunt ab illo quod fit per se, omnino discrepant, nec item si qua per accidens eueniunt, cum ñs quæ per se fiunt, penitus nullam habent communitatem, sed illa his ipsis continentur, atque inuicem quadam affinitate iunguntur. Quod si enim dum ludi Olympici instarent, Sol defecerit, non sanè propterea quod illi instarent, Sol defecit, nec item quod Sol defecerit, Olympiorum tempus instabat, vt
hac.

PHILOSOPHIAE DIFFERENTIA.

haec quidem ratione sol non per se eo ipso defecerit tempore, quo adessent Olympia. Sed tamen causæ illæ propter quas sol defecit, per se defectum effecerunt, & lex siue institutum vetus de celebrandis Olympijs per se tales ludos ordinauit. Quod autem vno eodemq; tempore & Olympici ludi & defectus solis cõtigerint, eius rei causa extitit æqualitas siue cõmensio ambitus reductusq; amborum inter se: & huius rursus æqualitatis alia fuit causa, siue aliæ, quarum vnaquæq; per se id quod ad se attinet effecerit. Hinc itaq; apparet ò Aristoteles, te violentam facere cõclusionem dum affirmas, omnia aut essentias facere, aut per accidens essentijs attributa, & illa rursus, quæ sunt per accidens ab ijs quæ sunt per se, penitus abrumpis. Præterea inquis, si eadem sit species & idearum & rerum, quibus illæ sunt participatæ, erit sane quæpiam inter ipsa communitas. Sin autem non eadem sit species, erunt certè æquiuoca, nec iam aliquam inter se habebunt cõmunitatem. Sed respondebunt Platonici neq; exemplar siue imaginem indigere altera quapiam specie communi, neq; si sint æquiuoca, sicut reuera sunt, nullam idcirco ipsorum esse communitatem: aut certè interrogabunt, cur nam ò Aristoteles, entia iudicas esse æquiuoca, & nulla tamen sentis inter se cõmunicatione sociari? Nec inquis fortasse, te hoc nullibi dixisse. Id quod possis propter odium quod erga nos concepisti dissimulare, quod nimirum æquiuoca in quibusdam non communicent inter se, in quibusdam verò communicent. Nam neq; Lysandri statua cum ipso Lysandro nullam porfus habet communitatē, neq; imago cum suo ipsius exemplari. At, inquis, præterea, quidnam opis adferunt species aut rebus sempiternis, quæ sensui sunt subiectæ, aut alijs quibuscunq;, quæ & generantur & intereūt? neq; enim efficiunt, vt illæ vel moueantur, vel mutentur. Hic se-

DE PLATON. ET ARISTOT.

iam prodit Aristoteles, manifestumq; facit, quam ob causam bellum aduersus ideas mouerit. Ille nanq; nec sentit nec vult, inesse quampiam rebus sempiternis causam eius quod sint atq; existant, præter id quod mouetur, eamq; nimirum ob causam cum Platonice præliatur. Alioquin quid sibi vellet, dum inquit, Quidnam opis adferunt species aut rebus sempiternis, quæ sensui sunt subiectæ, aut alijs quibuscunq; quæ & generantur & intereunt? neq; enim efficiunt, vt illæ vel moueantur, vel mutantur? aut certe, quod ille ad generationem & corruptionem rerum similem habentium speciem in ijs quæ generant & ipso sole, sufficientes, satisq; idoneas existimet causas constitui, at res sempiternas sensibus subiectas moueri quidem non sentiat propter species, nec ad essentiam & productionem alicuius rei alia quampiam esse opus causa, idcirco inquit, quidnam opis adferunt ipsis species? Sed dicet fortasse quispiam, quod existimet Aristoteles Deo soli, qui sit antiquissimus, hanc conuenire causam. Ad hoc respondemus de alio quidem quopiam hoc ipsum cogitari posse, sed minime de Aristotele, cui nihil tale in mentem venit. Et cur nam istud? Ille nanq; sibi ipsi contrarius foret, si hoc diceret. Interrogabo enim ab illis, qui hoc affingunt ipsi, cur non ille huic ipsi Deo summo antiquissimoq; omnes omnium cœlestium orbium motus assignauerit, sed alium singillatim alij motori? aut certe liquet, ipsum dignitatis cuiusdam gratia, plures sempiternis illis essentijs cum sint plures, præfecisse propagatores, atq; fateri ipsos aliquam omnino illarum esse causam? Aut certe quod imagines putauerit propagatrices sui ipsarum: neque enim id omnino esset in consentaneum, cum habuerint illæ sua exemplaria. Atque hoc quidem modo etiam ille sententia Platonice de ideis subscribere videretur, & nostræ
parti

PHILOSOPHIAE DIFFERENTIA.

parti accedere. Nunc autem certò constat, ipsum non sentire aliquam esse illarum causam deductricem, sed & hoc modo illas, & tales, quales sunt, à seipsis propagatas moueri tantum ad finem aliquem, & ipsum Deum. At enim, inquit, neq; ad scientiam aliarum rerum quicquam profunt? neq; enim ipsæ sunt essentia illarum: essent enim in illis ipsis, neq; easdem, vt sint, quicquam iuuant, siquidem in ijs non sunt, quibus seipsas participant. Quis igitur de imagine melius iudicabit? nõnne is qui etiam exemplar habet cognitum? neq; enim is qui exemplar non cognouit eodem plane modo perspectam atq; notam habebit imaginem, quo alter, qui ipsum cognouit: quomodo autem alijs ad hoc vt sint, non profit quippiam, vt etiam si in illis ipsis non sit, sed causa tamen sit illorum? Præterea inquit, non solum rerum sensibilibium exemplaria sunt species, sed etiam suñsparum, sicut genus earum specierum, quæ rursus locum obtinent generis. Ita quidem, si vni eidemque diceretur contingere, vt vnus eiusdemque; esset & imago & exemplar, tum certè absurdum hoc esset, & minimè rationi consentaneum, tanquam si vnum idemque dicatur esse vna eademque re simul & maius & minus: nunc autem quid prohibet vnum idemque alterius esse imaginem, alterius verò exemplar? an non statuæ cuiuspiam, quæ ipsa quoq; imago est, aliam item imaginem pictor efficiet? & nõnne eiusdem statuæ in aqua simulachrũ aliquod reddetur? Atq; hæc quidem impostura Aristotelis est huiusmodi. Transeamus verò ad aliam ipsius rationẽ. Præterea inquit, Etiam si sint species, nõ tamen fiunt ea quæ fiunt, nisi sit aliquid, quod moueat. Et multa fiunt alia, vt domus & annulus, quorum esse species negant, vt ita sit perspicuum, licere etiam illa, quorum es-

DE PLATON. ET ARISTOT.

» se dicunt ideas, & esse & fieri talibus de causis, de quali-
 » bus ea quæ nunc dicta sunt, non autem propter ipsas
 » species. Sed ne ista quidem ij qui species constituunt,
 concedent sine suis exemplaribus fieri, etiamsi per se
 non consistunt. Fiunt enim per illa, quæ in animis sin-
 gulorum opificum antea sunt concepta, exemplaria.
 Oportet autem, dicent, etiam ea, quæ natura fiunt non
 solum non deterioris causæ usu ministerioq; quàm ar-
 tificiosa isthæc fieri, sed ne æqualis quidem: imò po-
 tius, quæ sunt præstantissima melioris etiam causæ usu
 confici consentaneum. Sed dicet forsitan Aristoteles,
 in mente solis etiam istorum, quæ nascuntur, exempla-
 ria contineri, nec vllis præterea indigere exemplaribus,
 quæ per seipsa cõsistant. Constat enim ab Aristotele so-
 lem generationis eorum quæ fiunt, causam constitui.
 Ii igitur, qui species constituunt aduersus ista hoc di-
 cent, Ita quidem, si videremus, ô Aristoteles, hæc artifi-
 ciosa à suis artificibus eodem modo fieri, quo illa natu-
 ralia à sole gignuntur, tum sane tuis verbis fidem habe-
 remus: nunc autem videmus artificiosa isthæc, quam-
 diu præsentibus habent artifices, ab iisdemq; manu attinguntur,
 tantisper proficere, & ad perfectionem absolu-
 tionemq; suam tendere: quòd si forte inchoata, dimi-
 diaq; saltem ex parte absoluta, relinquuntur ab artifi-
 cibus, non iam amplius quidquam promoueri, tanquam
 artificibus non manus solùm, sed etiam exemplaria
 ipsa secum auferentibus. Eorum autem quæ à natura
 fiunt, pleraq; videmus etiam recedente sole nihilomi-
 nus perfici, & ad absolutionem suam progredi, id quod
 maximè in ijs & arborum & frugum generibus appa-
 ret, quæ cito absoluuntur. Ea nanq; non minus noctu
 quàm interdiu videmus incrementum accipere atq;
 perfici. Illam itaque solis mentem huius perfectionis,
 quæ tali fit tempore, non posse causam constitui: neq;
 enim

PHILOSOPHIAE DIFFERENTIA.

enim etiam participantes illas mentes sine suis quæ sibi coniuncta habent, corporibus quidquam efficere posse in reliqua corpora. Cunctis enim corporibus & situ aliquo & figura opus esse, ad ea quæ sunt passura aliquid: horum autem nihil Soli ad illa naturalia tali tempore adesse. Atq; sic res eiusmodi quæ naturaliter fiunt atq; à sole penitus non absoluuntur, nec à seipsis quidem perficiuntur. Nullam enim potentiam in actum procedere, nisi ab altero quopiam actu vi quadam protrudatur: neq; rursus id quod sola vi latente siue potentia absolutum est, id etiam reipsa absolutum euadere, nisi ab altero quopiam, quod sit reipsa perfectius, promoueatur. His de causis nos, inquit, actum illum, quo talia tunc solent perfici, speciebus illis atq; exemplaribus attribuimus. Et has à rebus sensibilibus separatas species bifariam distinguentes, tum in eas quæ per se ad efficienda opera sunt idoneæ, tum in alias, quæ id ipsum non possunt similiter: priores illas harum rerum sempiternarum quæ sensui subiectæ sunt causas & exemplaria constituimus: hæc vero posteriores, rerum quæ hic sunt corruptibilium, ipsius quidem solis ope auxilioq; indigentes, qui ipsis materiã admoueat: vbi verò materiam à sole acceperint, ipsas quoq; per se vim exercentes in illam. Neq; vero nouum philosophiæ genus inducimus, inquit, neq; nouas causas, vt tu dicis, scrutamur, sed causarum potius plenum absolutumq; numerum rebus quæ sunt attribuimus, quem tu imperfectum diminutumq; reddis. Cum enim tu item causas in quatuor genera diuidas, trium quidem opera etiam ipse vti videris, tum finalis, tum eius quæ initiũ mouendi præbet, tum materialis, formalis autẽ quæ reliqua est, nusquam omnino. Nam si cuiuslibet rei sensui subiectæ speciem siue formam, eiusmodi esse causam dixeris, illa sanè manifestissimè non est causa, sed alterius cuius-

DE PLATON. ET ARISTOT.

Ipsam causæ effectus siue opus. Nos quidem dicent, finem ipsum, quod est omnium causarum præstantissimum genus, non motuum solum, sed etiam essentialium & omnium quæcunq; sunt, summo illi rerum præfidi atq; regi Deo attribuimus. Species autem illas siue formas, rerum quæ sunt exemplaria constituimus. at causam illam, quæ mouendi initium præbet, animæ illi quæ huic cælo præfecta est: materialem deniq; materia ex qua vniuersum hoc constat cælum, assignamus: atq; sic rebus quæ sunt plena reddimus genera causarum. Talia itaq; dicent ij, qui species constituunt occurrentes obiectionibus Aristotelicis, vbi sane à suis ipsorum principijs non discrepant quidquam, Aristotelem autem conuincunt partim calumnijs vti, partim non id conficere quod vellet, tum maximè ipsum in multis ignorantiam suam prodere. Et quanam tandem ratione reprehensionem ignorantia effugiet Aristoteles in rebus maximis & multis alijs, quæ iam recitauimus, & cum primis, quod sempiternis essentijs siue naturis nullum autorem siue propagatorem assignet, neq; illas ex omnibus cuiquam, quod sint, acceptum ferre velit? id quod Plato non fecit, neq; illi qui Platonem sequuntur, qui nimirum, principem illum omniumq; regem Deum rebus quæ sunt præficientes, hunc ipsum omnium aliorum, quæ possunt aliquid generare patrem & procreatorem: omnium quæcunq; consilio certo quipiam efficiant, conditorem atq; effectorem constituunt, nihilq; plane eorum, quæ sunt, non ad illum referunt. Illud quoq; silentio prætermittere non possum, Platonem in scriptis suis fateri se quosdam ex veteribus secutum, quibusdam verò non assentiri. At Aristoteles licet omnibus promiscuè cōtradicat, omnesq; reprehendat, nullum tamen vnquam nominat, cuius se institutione eruditum fateatur, ex quo apparet ipsum se omnium quæ

PHILOSOPHIAE DIFFERENTIA.

quæ scripsit inuentorem voluisse videri, id quod plane est sophisticum & alienum à moribus veri philosophi: quò etiam illud pertinet, quod in fine logicorum gloriatur suum esse totum opus de methodo dialectica: & addit, illius methodi non hæc quidem pars erat explorata, illa vero non erat, sed nulla prorsus erat. At constat Archytam ante ipsum logicam artem contexuisse, cuius præceptis ipse Aristoteles vsus fuit, quin etiam Plato partim principia disciplinarum logicarum tradidit, partim etiam ijs ipsis non sine arte in suis scriptis est vsus, & artem logicam vocat tanquam exploratam sed nondum exploratam, neq; tamen tanquam prorsus nõ inuentam, sed iam omnino in vsu versantem. Quid igitur dicat quispiam? nõ esse dignos Aristotelis libros qui legantur? etiam omnino, propter vtilia, quæ in ijs ipsis continentur: modo simus memores multos esse ijsdem errores permixtos.

INDEX CAPITVM IN HOC
libello.

Prefatio, in qua differitur de comparatione Platonis & Aristotelis, secundum iudiciũ veterum & recentiorũ. Non possum autem hic non commemorare quedam, quae de vita, moribusq; Aristotelis prodiderunt quidam antiqui & celeberrimi scriptores: quo euidentius appareat non omnes huius philosophi assumptiones pro veris semper amplectendas, ideòq; à Gemisto non temere confutari. Nam quò melior vir quis putatur, hoc similia vero videntur quae sentit.

Theodoretus Cyrensis Episcopus libro contra Gentiles Gracos duodecima ita scribit.

Aristoteles Peripateticus ait, Lyconem Peripateticũ testari, morẽ cum fuisse Aristoteli, vt oleum venderet, quo calido se prius perunxisset. Cumq; is olim in Chalcidem nauigasset, publicanos explorato eius nauigio inuenisse ollas eius olei quatuor & septuaginta, vel vt alij referunt trecentas.

Idem libro quinto.

Aristoteles autem Platoni adhuc viuenti manifestè aduersarium se præbuit contra Academiam bello suscepto: neq; doctrinæ illi honorem vllum rependit, quam liberalissimè olim percepit: neq; celeberrimi viri gloriam est reueritus: neq; Platonica eloquentiæ vim pertimuit, sed impudenter illi aduersariũ se gessit, cum tamen nequaquam meliorum dogmatũ, sed multò peiorum quàm Plato, ipse auctor extiterit. Nam cum ille animam dixerit immortalem, hic esse mortalem dixit: cumq; ille dixerit, Deum res omnes prouidentia cura complexum esse, hic quantum possunt eius rationes terrarum orbem diuinæ prouidentia exsortem facit.

Subscri-

I N D E X

Subscribit Theodoro Laurentius Valla prologo in dialecticam suam.

Quæ compilat, (inquit) nō illis refert accepta, à quibus sumpsit, sed sibi vendicat, & vbiq; eisdem peccasse opinatur, citius ardentem flammam ore continere posset, quàm non nominare.

Primum caput. *Quid Plato de deo & rerū omnium creatione, quid Aristoteles senserit. Quo in loco etiam explicatur, quomodo Plato animam genitam & ingentam apellauerit.*

Secundum. Reprehenditur Aristoteles, quod deum summum omnium presidem ac regem vnum ad mouēda omnia idoneum non censeat, verūm illi socias mouendi alias quasdam mentes adiungat.

Tertium. Vnūm sit genus omnium earum rerum quæ sunt, id est an ens sit tale quippiam, quod decem prima genera vniuocè non æquiuocè complectatur.

Quartum. Vtrum Aristoteles genera & species rectè secundas indiuidua vero primas, substantias appellauerit, hoc est, an genera & species minus sint quàm singularia & secundo loco ad essentiæ rationem pertineant, an contra.

Quintum. Vtrum vniuersum rationem obtineat materia, forma autem pars, id est, an ad materiam spectet vniuersum sum potius quàm pars.

Sextum. Sensūne antiquius sit id, quod sensu ipso percipi potest, quod vocant sensibile, an simul vtrunq; natura. Quo in loco relatiuorum natura simul declaratur.

Septimum. Indefinita propositionis natura atq; proprietates declaratur, & queritur verūmne sit quod docetur apud Peripateticos, eandem illam veram tam affirmantem quàm negantem inueniri posse.

Octauum. Num necessaria conclusio sequatur ex duabus præmissis, quarum altera sit necessaria, altera simplex, an ves

I N D E X

ro simplex duntaxat. Vbi simul natura medij termini & proloquiorum siue premissarum examinatur.

Nonum. Discrimen dei, mentium siue intelligentiarū & anime declaratur: & τὸ ὑπερστικόν quidem esse simpliciter vnum, hoc est, in supremo deo & esse & posse & efficere, siue magis placet, essentiam, potentiam, & actum nullo modo distincta haberi, hoc est vt alias sit, alias possit, alias afficiat, sed vt simul & sit & possit & efficiat. Vnde postea reprehenditur Aristoteles, qui animam definiuerit esse actum, de qua re libet etiam Iacobi Ziegleri viri docti cēsuram adscribere, qui sic scribit, quodam in loco. Sed quam sectatur rogo (intelligens Aristotelem) demonstrationum necessitatē, qui à scriptis suis sicut libitum est discedit. Aut definiens animā, demonstratione vsus est? Anima (inquit) est actus corporis organici physici, vitam habentis in potentia: Ergo alius secutus exemplum definiat, Auriga est actor curriculi motum habentis in potentia. Num ille quæ ad substantiam hominis attinebant, dico genus & differentiam essentialē, à quibus desumi definitionē oportebat, attigit?

Decimum. Platonicum dogma defenditur, quo docetur animas è cælo descendentes hauriendo obliuionem rerum diuinarum, quarum in cælo erant conscie, alias vero magis, alias minus, in terris non discere sed reminisci, quod illic ante cognouerint.

Vndecimum. Anima sitne immortalis apud Aristotelem, & num aliqua bona post mortem constituenda sint.

Duodecimum. Num virtutes qualitate vel quantitate sint metiendæ & an mediocritates dicendæ, vt contendit Aristoteles.

Decimumtertium. Quod sit summum bonum & an Aristoteles recte summam felicitatem in voluptate contemplatiua collocauerit.

Decimumquartum. Cælum esse igneæ naturæ & dari nõ oportere

I N D E X

oportere quintum quoddam corpus præter elementa quatuor.

Decimumquintum. De immobilitate siderum & quam rectè Aristoteles corpora caelestia animata constituat.

Decimumsextum. Num caelestia corpora vi & natura ignea calefaciant hæc inferiora, an motu duntaxat.

Decimumseptimum. Vtrum ars & natura deliberent, dum aliquid agunt.

Decimumoctauum. Vtrum quæ sunt omnia, fiant necessario, an & aliqua contingenter, & vtrum dandum sit aliquid in ijs quæ sunt, quod non habeat causam sui esse. Tale vero tractat toto capite argumentum Gemistus, quod si quis in conspectu habeat, rem perspicuè intelliget.

Omne quod fit ab aliqua causa, necesse est fieri. Sed omnis causa, quæ aliquid facit, id ipsum & necessario & certo facit. Ergo omnia fiunt necessario. Minorem concedit quidem Aristoteles, sed maiorem limitat, unde à Gemisto reprehenditur.

Decimumnonum. Motum in rebus naturalibus esse æquiuocum, & vnum agendo, alterum patiendi fieri.

Vigesimum. De ideis, sine ne idea, tum quid sint, & cuiusmodi, & quibus rationibus illas Platonici aduersus Aristotelem aduersarium suum defendant.

Hunc breuem capitum indicem ad finem libelli adijcere maluimus, quam vacuas pagellas lectori obtrudere. Nostram igitur voluntatem ut candidus lector candido animo suscipiat, nec finistre interpretetur, rogamus.

F I N I S.

E R R A T V M.

Prima col. E. uersu 2. pro pietatem, lege impietatem.

A 2247627

INDEX

The following is a list of the names of the persons
 who have been named in the above report, in
 the order in which they are mentioned in the
 report. The names are given in full, and
 are arranged in alphabetical order. The names
 of the persons who have been named in the
 report are given in full, and are arranged
 in alphabetical order. The names of the
 persons who have been named in the report
 are given in full, and are arranged in
 alphabetical order. The names of the
 persons who have been named in the report
 are given in full, and are arranged in
 alphabetical order.

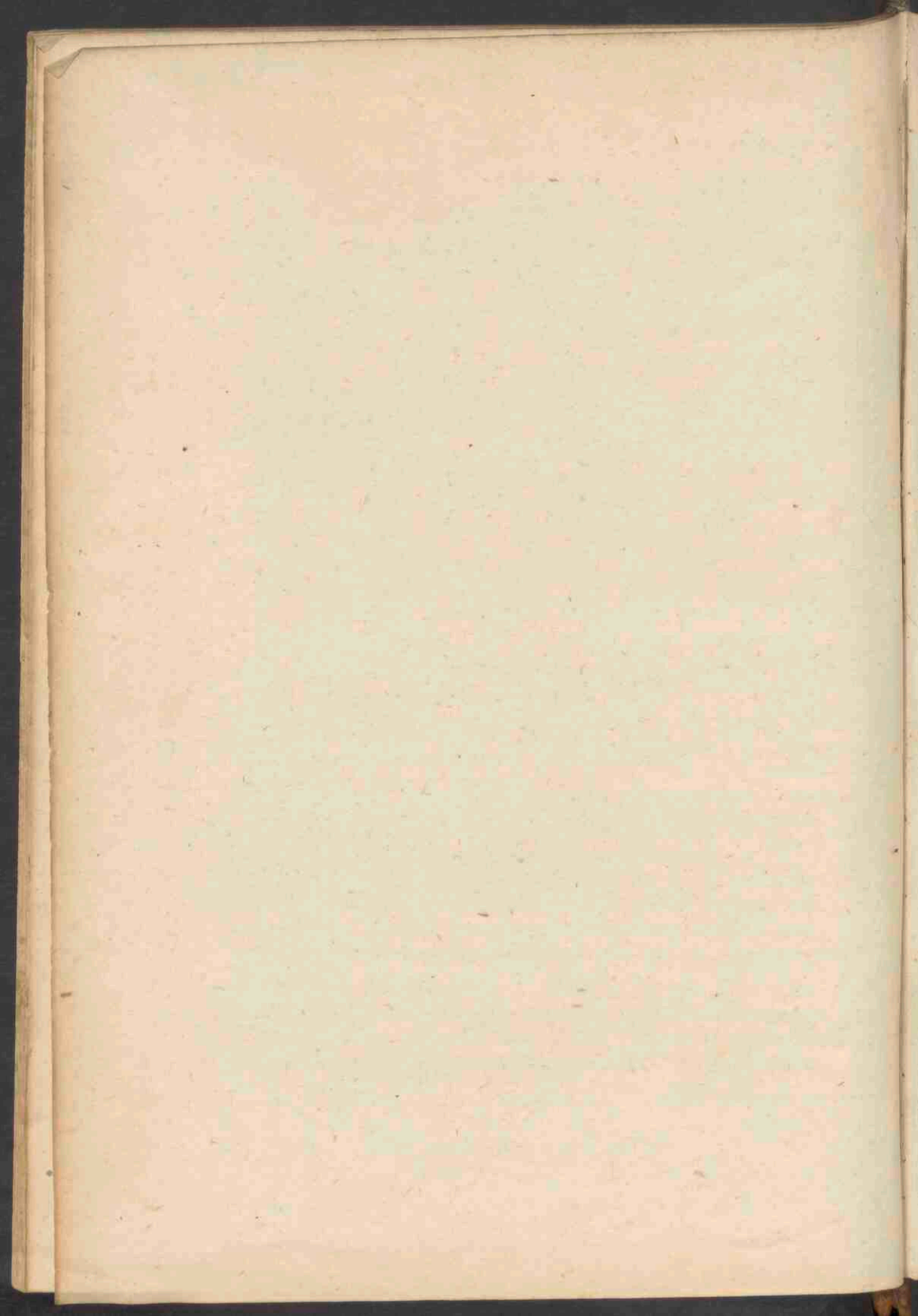
The following is a list of the names of the
 persons who have been named in the above
 report, in the order in which they are
 mentioned in the report. The names are
 given in full, and are arranged in
 alphabetical order.

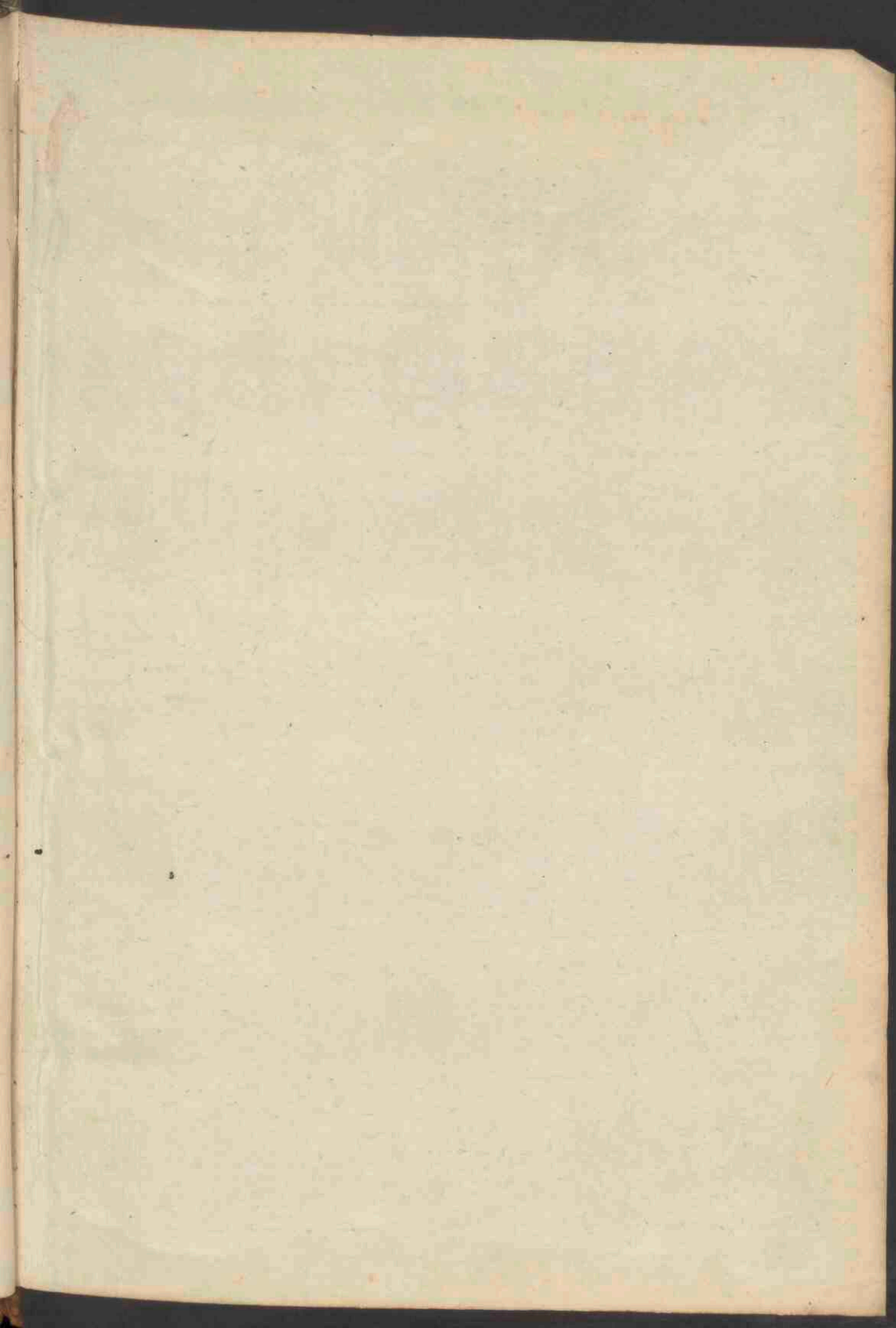
P. I. N. I. S.

REPRINTED

Printed and Published by the Government Printer, Wellington, N.Z.

[Faint, illegible text visible along the left edge of the page, likely bleed-through or marginalia.]

116 *Sanctus hieatus 12 alt*

*Contra hunc est ager, qua mema exortus minime
magis confere hieatus minor*

in de quosdam dicitur
7. ab omni v. ab omni
ab omni v. ab omni

nam qui h[ab]et
tunc [et] [et] [et] [et]
de alio ad om[n]em est p[ro]p[ri]a del
minare d[omi]n[u]m man[us] et[er]n[u]m ad om

an[im]am v[er]o d[omi]n[u]s g[er]it[ur] d[omi]n[u]s
an[im]a d[omi]n[u]s in q[ui]bus et[er]n[u]m ad om[n]em
q[ui] d[omi]n[u]s ab[er]at in q[ui]bus et[er]n[u]m ad om[n]em
tunc h[ab]et le[git]im[us] et[er]n[u]m ad om[n]em et

in d[omi]n[u]s
7. ab omni v. ab omni
7. ab omni v. ab omni
7. ab omni v. ab omni

h[ab]et d[omi]n[u]s q[ui] d[omi]n[u]s
in d[omi]n[u]s ab[er]at in d[omi]n[u]s
7. ab omni v. ab omni
7. ab omni v. ab omni

7. ab omni v. ab omni
7. ab omni v. ab omni
7. ab omni v. ab omni

